

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ČRPANJE SREDSTEV EVROPSKEGA SKLADA ZA
REGIONALNI RAZVOJ Z NAMENOM ZNIŽEVANJA
DEFICITARNOSTI, SOCIALNE MARGINALIZACIJE IN
OSIPNIŠTVA POKLICA NATAKAR**

LJUBLJANA, FEBRUAR 2007

SUZANA SEČKO

IZJAVA

Študentka SUZANA SEČKO izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Aleša Vahčiča, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
1.1. Problematika	1
1.2. Cilji dela	2
1.3. Metodologija	4
2. TEMELJI REGIONALNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE IN SLOVENIJE	5
2.1. Politike Evropske unije	5
2.2. Regionalna politika	5
2.2.1. Cilji regionalne politike	6
2.3. Strukturni skladi	7
2.3.1. Vrste strukturnih skladov	9
2.4. Druge oblike finančnih pomoči, ki dopolnjujejo strukturne sklade	11
2.4.1. Kohezijski sklad (Cohesion Fund)	11
2.4.2. Pobude Skupnosti (Community Initiatives)	12
2.5. Teritorialna členitev Slovenije	13
2.6. Regionalna politika v Sloveniji	14
2.6.1. Temeljni dokumenti za vodenje regionalne politike	16
2.6.1.1. <i>Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS)</i>	16
2.6.1.2. <i>Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS)</i>	16
2.6.1.3. <i>Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS)</i>	17
2.6.1.4. <i>Državni razvojni program (DRP)</i>	17
2.6.2. Programski dokumenti za Evropsko unijo	18
2.6.2.1. <i>Regionalni razvojni program Pomurje 2000+</i>	19
2.6.2.2. <i>Operativni program razvoja človeških virov</i>	20
2.6.2.2.1. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006	20
2.6.2.2.3. <i>Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011</i>	21
2.7. Evropska sredstva, namenjena Sloveniji	21
2.8. Nosilci regionalne strukturne politike	22
3. POLITIKA RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV	24
3.1. Politika razvoja človeških virov v turizmu	26
4. PROJEKTNI PREDLOG: IZZIVI IN PRILOŽNOSTI GOSTINSTVA – ZNIŽEVANJE DEFICITARNOSTI, SOCIALNE MARGINALIZACIJE IN OSIPNIŠTVA POKLICA NATAKAR	29
4.1. Projektni predlog	32
4.1.1. Povzetek	32
4.1.1.1. <i>Področje (sektor)</i>	33
4.1.1.2. <i>Lokacija</i>	33
4.1.1.3. <i>Vplivno območje projekta (regijski, nacionalni, mednarodni ...)</i>	34
4.1.2. Vsebina aktivnosti projekta	34
4.1.2.1. <i>Ciljne skupine in razlogi zanje</i>	36
4.1.3. Cilji in skladnost z razvojnimi programi	36
4.1.3.1. <i>Cilji projekta</i>	36
4.1.3.2. <i>Skladnost z razvojnimi (regijskimi/nacionalnimi/EU) programi</i>	38
4.1.3.2.1. Državni razvojni program 2001–2006	38
4.1.3.2.2. Enotni programski dokument	38
4.1.3.2.3. Dopolnilo Enotnega programskega dokumenta	40
4.1.3.2.4. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006	41
4.1.3.2.5. Regionalni razvojni program Pomurje 2000+	42

4.2. Družbenoekonomski vidik	42
4.2.1. Pomembni elementi z družbenoekonomskega vidika.....	42
4.2.1.1. <i>Gospodarski in socialni položaj Slovenije</i>	42
4.2.1.2. <i>Gospodarski in socialni položaj regije prijavitelja</i>	47
4.2.1.3. <i>Pregled razpisanih programov in zasedenost mest v srednješolskem izobraževanju v letu 2005</i>	49
4.2.2. Institucionalni in politični vidiki	50
4.2.2.1. <i>Viri financiranja</i>	50
4.2.2.2. <i>Administrativne in postopkovne obveze</i>	51
4.3. Ponudba in povpraševanje po rezultatih projekta.....	51
4.3.1. Ocena potencialnega povpraševanja	51
4.3.1.1. <i>Potrebe, ki naj bi jih projekt pokrival v določenem časovnem obdobju, in trendi povpraševanja</i>	51
4.3.2. Konkurenca	51
4.3.2.1. <i>Značilnosti ponudbe sorodnih storitev</i>	51
4.3.2.2. <i>Dejavniki uspeha</i>	52
4.4. Človeški viri (kadri)	52
4.4.1. Organizacijska struktura	52
4.4.2. Struktura upravljanja projekta	53
4.5. Lokacija	54
4.5.1. Izbira kraja	54
4.5.1.1. <i>Lega ali območje</i>	54
4.5.1.2. <i>Politika lokalnih oblasti</i>	54
4.6. Izvedba.....	55
4.6.1. Analiza trajanja izvedbe (projektni cikel).....	55
4.6.1.1. <i>Izbir vodstvene skupine za projekt</i>	55
4.6.1.2. <i>Opredelitev informacijskega sistema</i>	55
4.6.2. Terminski načrt izvedbe projekta	55
4.6.3. Načrt informiranja in obveščanja javnosti	55
4.6.3.1. <i>Cilji in ciljne skupine informiranja in obveščanja javnosti</i>	56
4.6.3.2. <i>Izvedbeni ukrepi in metode ter odgovornost za izvajanje</i>	57
4.7. Družbenoekonomska analiza stroškov in koristi.....	57
4.7.1. Analiza družbenih stroškov.....	57
4.7.1.1. <i>Davčni vidiki</i>	57
4.7.1.2. <i>Zunanji in nedenarno izraženi stroški</i>	57
4.7.2. Analiza družbenih koristi oziroma multiplikacijski učinki	57
4.7.2.1. <i>Družbene koristi</i>	57
4.7.2.2. <i>Zunanje koristi in nedenarno izražene koristi</i>	58
4.7.3. Dodatni ocenjevalni kriteriji.....	58
4.7.3.1. <i>Izboljšanje kakovosti okolja</i>	58
4.7.3.2. <i>Drugi cilji, ki jih določajo Komisija, regionalne in nacionalne oblasti</i>	59
4.7.3.2.1. <i>Trajnostni razvoj</i>	59
4.7.3.2.2. <i>Regionalni razvojni program Pomurje 2000+</i>	59
4.7.3.2.3. <i>Vseživljenjsko učenje</i>	60
4.8. Analiza tveganj	61
4.8.1. Opredelitev kritičnih spremenljivk in predvideni ukrepi	61
4.8.1.1. <i>Dejavniki ponudbe in povpraševanja</i>	61
4.8.1.2. <i>Človeški viri</i>	62
4.8.1.3. <i>Časovni in drugi izvedbeni dejavniki</i>	62
4.8.1.4. <i>Finančne spremenljivke</i>	62
5. NAMESTO ZAKLJUČKA	63
6. LITERATURA IN VIRI	66

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Okvirni razrez finančnih sredstev Evropske komisije po letih

Tabela 2: Stanje prijav za vpis v srednje gostinske šole za leto 2006/2007

Tabela 3: PERT diagram glavnih faz projekta

Tabela 4: Primer vsebine in odgovornih za izvajanje dejavnosti projekta

SEZNAM SLIK

Slika 1: Projektni konzorcij

Slika 2: Naloge prijavitelja in drugih članov projektne konzorcija

Slika 3: Pomurska regija

Slika 4: Podravska regija

Slika 5: Savinjska regija

KRATICE

APZ	aktivna politika zaposlovanja
ARR	Agencija za regionalni razvoj
BDP	bruto domači proizvod
DRP	Državni razvojni program
EAGGF	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (angl. European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
EIB	Evropska investicijska banka (angl. European Investment Bank)
EPD	Enotni programski dokument (angl. Single Programming Document)
ERDF	Evropski sklad za regionalni razvoj (angl. European Regional Development Fund)
ESF	Evropski socialni sklad (angl. European Social Fund)
EU	Evropska unija
FIFG	Finančni instrument za usmerjanje ribištva (angl. Financial Instrument for Fisheries Guidance)
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
NPZapos	Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006
NSRO	Nacionalni strateški referenčni okvir
NUTS	Skupna klasifikacija statističnih teritorialnih enot Evropske unije (fran. Nomenclature des Unites Territoriale pour Statistique)
ONP	Okvirni načrt podpore (angl. Community Support Framework)
OP	Operativni program
RNUST	Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011
RRA	Regionalna razvojna agencija
RRP	Regionalni razvojni program
SGRS	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije
SKTE	Standardna klasifikacija teritorialnih enot
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SRRS	Strategija regionalnega razvoja Slovenije
SRT	Strategija razvoja turizma 2002–2006
SŠGT	Srednja šola za gostinstvo in turizem
ZSRR-1	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

1. UVOD

1.1. Problematika

Za ustanovitelje Evropske unije ekonomska in socialna kohezija ni bila poglavitna tema. Tako pogodba o ustanovitvi Evropskega gospodarskega prostora iz leta 1957 ne vsebuje bistvenih določb, ne glede na to, da je v preambuli izraženo neko splošno zanimanje za spodbujanje uravnoteženega širjenja ekonomskih dejavnosti in zmanjševanje regionalnih razlik. Sčasoma, zlasti pa s pristopom novih držav članic, je zadeva postala zanimivejša. Ko se je leta 1973 Skupnosti pridružila Velika Britanija, so se začele oblikovati prve zamisli o evropskem skladu za regionalni razvoj. V 80. letih, ob pristopu manj razvitih držav (Španije, Portugalske in Grčije), je postalo vprašanje ekonomske in socialne kohezije prednostna naloga Evropske unije. Reforme strukturnih skladov iz leta 1988 predstavljajo začetek shem regionalnih politik, sofinanciranih s strani Evropske unije, kot jih poznamo danes, in sredstva so od 1. maja 2004 na voljo tudi Sloveniji (Boot, Feekes, Healy, 2001, str. 6).

Jože P. Damijan v enem izmed intervjujev o gospodarskem razvoju, ki bo posledica načrtovanih ekonomskih in socialnih reform, navaja, da bo Slovenija kot blagovna znamka »Slovenija«, potem ko bodo uravnoteženo izvedene vse reforme po predstavljenem načrtu, prepoznavna kot »izjemno uspešna in bogata država bogatih posameznikov. Pri tem bogastva ne razume le v materialnem, ampak tudi v kulturnem in siceršnjem smislu. To bo država, ki bo temeljila predvsem na turizmu, na negovani pokrajini po avstrijskem zgledu, na tehnološko intenzivnih panogah z visoko dodano vrednostjo. Verjame, da bomo na ta način dosegli zelo visok standard vseh prebivalcev Slovenije, in si jo predstavlja kot neke vrste Švico v tem delu Evrope.« (Štular, 2005, str. 35)

Predlog novega razvojnega načrta slovenskega turizma za obdobje od leta 2007 do 2011, četrte slovenske turistične strategije, ima po besedah avtorjev, strokovne skupine portoroške visoke šole za turizem Turistica pod vodstvom dr. Maje Uran, zastavljene bolj uresničljive cilje, kot jih je imela sedanja strategija. Temelji na destinacijskem menedžmentu, tržnih nišah, dvigu kakovosti, razvoju človeških virov in večji prepoznavnosti Slovenije.

Analiza slovenskega turizma in uresničevanja dosedanje strategije slovenskega turizma 2002–2006 je pokazala, da je zapostavljeno področje človeških virov. Pri uresničevanju dosedanje strategije na področju razvoja človeških virov so bili narejeni le prvi koraki z izvedbo posameznih projektov za posodabljanje izobraževalnih programov ter programov za izboljšanje praktičnega izobraževanja in usposabljanja. Tako je v analizi SWOT med identificiranimi slabostmi navedeno tudi pomanjkanje kadra (Uran, Ovsenik, 2006, str. 17).

Ustrezno usposobljeni človeški viri so pogoj za vzpostavljanje ekonomsko in socialno stabilnega gospodarstva. V Sloveniji se srečujemo s precejšnjimi neskladji na trgu dela, ki se odražajo v strukturi brezposelnosti v Sloveniji in vseh njenih regijah. Kljub temu da se delež v zadnjih letih znižuje, je 42,4 % brezposelnih brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe¹ zaskrbljujoč. Poglavitni razlog strukturne brezposelnosti je pomanjkljiva, nezadostna ali neustrezna izobraženost in usposobljenost človeških virov: na eni strani je med brezposelnimi veliko število oseb z neustrezno izobrazbo (izobrazbo za poklice, po katerih delodajalci ne povprašujejo), na drugi strani pa je ponudba delovnih mest za opravljanje nekaterih poklicev bistveno večja, kot je oseb, usposobljenih za njihovo opravljanje².

Med deficitarne poklice med drugim uvrščamo poklice: obdelovalec kovin, računalničar, strojnik, gradbenik, kuhar ... V zadnjih letih je opazno tudi upadanje zanimanja za poklicno izobraževanje v programu *natakar* (MDDSZ, 2006).

Po ocenah strokovnjakov, poznavalcev problematike deficitarnosti, poklicne marginalizacije in osipništva poklica *natakar*, je zanimanje za omenjeni poklic v zadnjih letih upadlo na »alarmantno« raven. Po podatkih ravnateljev in pedagogov srednjih šol za gostinstvo in turizem zadnje generacije osnovnošolskih otrok sploh niso pokazale zanimanja za vpis v programe na njihovih šolah, tako da se šole srečujejo s situacijo, ko praktično ni več prvih letnikov programa *natakar*³.

1.2. Cilji dela

Cilj magistrskega dela je spodbuditi razmišljanje odgovornih, vodilnih posameznikov v javnih zavodih, da bi sistematično spremljali državne in evropske finančne spodbude, se aktivno vključevali v črpanje sredstev in s tem v pridobivanje dodatnih/dopolnilnih virov financiranja izvajanja izobraževalnih procesov. To bi namreč posledično vodilo v boljšo absorpcijo razpoložljivih virov in pospešen razvoj lokalnega okolja.

K pridobivanju dodatnih sredstev za financiranje načrtovanih aktivnosti izobraževalnega (osnovnega in dodatnega) procesa, predvsem pa k učinkovitejšemu pridobivanju finančnih sredstev iz nacionalnih finančnih instrumentov, finančnih instrumentov Evropske unije in Evropskega gospodarskega prostora lahko v veliki meri prispevata prav podjetniška usmerjenost in kreativnost ravnateljev, direktorjev in drugih vodilnih, odgovornih posameznikov v javnih zavodih.

¹ Vir: [URL: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/jr_deficitarni04.pdf], Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 26. 10. 2004.

² Vir: [URL: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/deficitarni_poklici/], Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 26. 10. 2004.

³ Vir: [URL: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/vpis/2006/vpis_srednje_06_07_6.doc], Ministrstvo za šolstvo in šport, 24. 3. 2006.

Ideja o pomembnosti (beri namembnosti) t. i. »evropske usposobljenosti« omenjenih kadrov, ki mora biti cilj, me je vodila k predstavitvi konkretnega projektnega predloga za prijavo na razpis pobude Skupnosti INTERREG IIIA, ki se financira iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, in hkrati predstavitvi primera reševanja nacionalnega problema deficitarnosti, socialne marginalizacije in osipništva poklica natakarkar.

Projektno prijavo in študijo izvedljivosti projekta (»Feasibility study«) sem kot avtorsko delo izdelala na željo ene izmed slovenskih srednjih šol za gostinstvo in turizem. Glavni razlog prijave je bil pridobitev nepovratnih sredstev za namen promocije poklica natakarkar oziroma vzpodbujanja vpisa v program natakarkar in sicer preko vzpostavljanja štipendijske sheme za dijake vključene v program za poklic natakarkar, še posebej dijake, ki prihajajo iz socialno ogroženih družin, ki si izobraževanja ne morejo privoščiti.

Kot aktivni član konzorcija slovenskih srednjih gostinskih šol pa je prijavitelj projektnega predloga želel še enkrat več predstaviti problem deficitarnosti poklica natakarkar širši javnosti (tudi v evropskih okvirih): srednje šole za gostinstvo in turizem zadnjih nekaj let v svojih programih redno zapirajo oddelke strežbe. Vsesplošna klima je namreč pripeljala do paradoksa na trgu delovne sile kar zadeva poklic natakarkar: turizem (in znotraj njega gostinstvo) je eden od paradnih konjev slovenskega gospodarstva, ki zagotovo potrebuje ustrezno izšolan kader. V tem smislu se vedno bolj osveščeni gostinci, pa tudi visoko strokovna turistična podjetja, odločajo za zaposlovanje kakovostnih in ustrezno šolanih kadrov. A teh kadrov na trgu enostavno ni.

Na praktičnem primeru projektnega predloga za prijavo na razpis Evropske unije kot ene izmed možnosti za pridobitev dodatnega vira financiranja reševanja nacionalnega problema bom tako v magistrskem delu :

- v prvem delu s teoretičnega vidika predstavila osnovna izhodišča delovanja Evropske unije, njene razvojne usmeritve in politike ter na državnem nivoju opredelila slovensko regionalno politiko;
- v drugem delu na kratko predstavila načrtovano politiko človeških virov na področju slovenskega turizma za obdobje 2007–2011;
- v tretjem delu zaokrožila teoretična spoznanja s praktičnim primerom projektnega predloga za prijavo na javni razpis v okviru Sosedskega programa Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004–2006, pripravljenega po evropskih pravilih, zahtevah in merilih z neposrednim sodelovanjem avtorice naloge, ter na tak način predstavila možnosti dodatnega financiranja, ki jih nudijo evropska sredstva.

1.3. Metodologija

Uvodu magistrskega dela sledi še pet poglavij. Drugo poglavje, analitično-teoretični del, je namenjeno uvodu v razumevanje regionalne in strukturne politike v Sloveniji, ključnih razvojnih strategij države in Evropske unije ter osvetljuje značilnosti in pomen kvalitetne priprave projektnega predloga. Je torej prikaz vsebin, ki so teoretična in praktična podlaga regionalnemu razvoju in izvajanju politike strukturnih skladov.

Tretje poglavje, prav tako analitično-teoretično, obsega analizo stanja človeških virov (analizo splošnih sekundarnih podatkov), natančneje politiko razvoja človeških virov in načrt nadgradnje sistema izobraževanja za izboljšanje potreb slovenskega turizma, kar predstavlja temeljni problem v nadaljevanju predstavljenega praktičnega projektnega predloga. Na začetku je bilo treba raziskati različno domačo strokovno literaturo. Za poznavanje problematike je potrebno proučevanje aktualne zakonodaje na omenjenih področjih. V pomoč so bili tudi različni prispevki in strokovni članki ter analize institucij, ki proučujejo regionalni razvoj in pripravljajo strokovne podlage za sprejem strateških dokumentov (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Služba Vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj, Inštitut za ekonomska raziskovanja v Ljubljani ipd.).

Najpomembnejši del naloge, to je projektni predlog, opredeljen in izdelan na institucionalni ravni, je predstavljen v četrtem poglavju. Gre za popolnoma pragmatičen raziskovalno-implementacijski model, ki je nastal z neposrednim sodelovanjem avtorice naloge in rezultati katerega so bili uporabljeni v konkretni prijavi na razpis za pridobitev nepovratnih sredstev.

Model kot tak predstavlja raziskovalni pristop. Je torej vsebina konkretnega projektnega predloga – prijave na razpis za sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj –, ki je nastal na osnovi pripravljalne oziroma eksplorativne raziskave in na nacionalni problem prenesenega in uporabljenega znanja, pridobljenega s študijem nacionalnih in evropskih strateških dokumentov, ki so navedeni v teoretičnem delu.

V petem poglavju – Namesto zaključka – sta podana namiga v razmislek tistim, ki se lotevajo priprave projektov za črpanje sredstev EU, za njihovo učinkovito in uspešno porabo. V šestem poglavju, Literatura in viri, navajam literaturo in vire, na katerih temelji magistrsko delo.

2. TEMELJI REGIONALNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE IN SLOVENIJE

2.1. Politike Evropske unije

Evropska unija izvaja in vodi številne politike, ki jih lahko razdelimo na naslednji način (Ješovnik, 2000, str. 111):

- horizontalne politike – npr. politika konkurence, regionalna, socialna, okoljevarstvena politika, raziskovalna dejavnost; njihovi učinki se raztezajo na celotno območje gospodarstva Skupnosti;
- sektorske politike – npr. industrijska, energetska politika, politika na področju prometa itd.; učinki teh politik so vidni v posameznih gospodarskih sektorjih;
- druge skupne politike – npr. zunanja trgovina, skupna kmetijska politika ipd., ki združujejo bistvene vidike politik posameznih držav članic EU.

2.2. Regionalna politika

Zgodovinsko gledano se je pomen regionalne politike začel krepiti z **Rimsko pogodbo iz leta 1957**, ko so države članice pooblastile Evropsko investicijsko banko (EIB) za financiranje projektov razvoja manj razvitih regij.

Na **pariškem vrhu leta 1972** so predsedniki držav in vlad sklenili, da je regionalna politika nujni element za krepitev Evropske skupnosti in da se mora izvajati na dveh nivojih. Naloga prvega nivoja je bila usklajevanje regionalnih prizadevanj držav članic. Z drugim nivojem pa bi morale institucije Evropske skupnosti zagotoviti izvajanje regionalne politike. S tem namenom so leta 1975 ustanovili Evropski sklad za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF), ki naj bi porazdelil del evropskega proračuna v najrevnejše regije skupnosti, in Odbor za regionalno politiko.

Enotna evropska listina je leta 1986 vpeljala regionalno politiko v osnovna besedila Evropske skupnosti in priznala njeno vlogo pri krepitev gospodarske in socialne kohezije. Do leta 1986 je Evropska skupnost reševala neskladen gospodarski in socialni položaj s pomočjo Evropskega socialnega sklada (ESF), Evropskega sklada za regionalni razvoj (ERDF), Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EAGGF) ter s posojili Evropske investicijske banke (EIB) in s pomočjo drugih organizacij Skupnosti.

Prepletanje najrazličnejših skladov in ustanov, podvajanje sredstev, vključevanje novih članic in vedno večje zahteve aktualnih manj razvitih članic so pripeljali do reforme regionalne strukturne politike v letu 1988 (Farič, 1999, str. 45–46).

Na **bruseljskem vrhu leta 1988** je bilo doseženo soglasje o oblikovanju skupnega trga, z njim pa tudi odločitev o reformi regionalne politike. S to reformo je Evropska skupnost postavila temelje regionalni politiki EU, kot jo poznamo še danes. Evropska skupnost je postavila cilje in načela, ki koordinirajo delovanje posameznih strukturnih skladov, ter temelje ciljnega usmerjanja sredstev pomoči v najbolj potrebne regije.

Maastrichtska pogodba (1993) je določila kohezijo kot eno od prednostnih nalog EU poleg ekonomske in monetarne unije ter enotnega trga. Ustanovljen je bil tudi kohezijski sklad (Cohesion Fund) za podporo projektom na področju okolja in prometne infrastrukture za čezevropska omrežja v državah članicah, ki imajo BDP nižji od 90 % povprečja skupnosti (Grčija, Španija, Portugalska in Irska). Poleg treh temeljnih strukturnih skladov je omenjena pogodba ustanovila še sklad za pomoč ribištvu, t. i. Finančni instrument za usmerjanje ribištva (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG).

Z **Agendo 2000** (sporočilom Evropske komisije iz leta 1997) je Skupnost zmanjšala in skoncentrirala cilje regionalne politike s prejšnjih sedmih na tri temeljne cilje – pobude Skupnosti, inovativni ukrepi in druge dejavnosti, ki bodo predstavljene v nadaljevanju. Strukturna pomoč lahko po določitih Agende 2000 doseže do 4 % BDP države članice EU.

2.2.1. Cilji regionalne politike

Agenda 2000 je določila naslednje cilje evropske regionalne in strukturne politike, pri čemer imata prva dva regionalni, tretji cilj pa horizontalni značaj:⁴

– CILJ 1 je namenjen spodbujanju razvoja in strukturnega prilagajanja v regijah, ki dosegajo manj kot 75 % povprečnega BDP na prebivalca v EU. Poleg teh so v ta cilj vključene tudi regije, ki imajo zelo visoko stopnjo brezposelnosti, nizko stopnjo investicij, izredno redko poseljenost in slabo razvito osnovno infrastrukturo. V cilj 1 je vključenih 22 % prebivalcev EU (Working for the regions, 2001, str. 4). Preko programov EU financira projekte v višini 69,7 % vseh sredstev strukturnih skladov. Ukrepe na območju cilja 1 lahko sofinancirajo vsi štirje strukturni skladi, ki jih bom predstavila v naslednjem poglavju (ERDF, ESF, EAGGF in FIFG).

– CILJ 2 je namenjen prestrukturiranju regij v industrijskem zatonu, ki imajo tudi visoko brezposelnost. V to ciljno območje spadajo tudi drugi tipi regij, pri čemer so kriteriji za ciljno območje 2 drugačni za vsak tip regije:

⁴ Za vsak posamezni cilj so na internetni strani http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm, 2. 2. 2005, predstavljeni povzetki dokumentov, ki so jih pripravile regije, ki črpajo največji del sredstev iz programov pomoči strukturnih skladov.

- ruralna območja ustrezajo uvrstitvi v ciljno območje 2, če gre za območja z nizko gostoto prebivalstva ali za območja z visokim deležem zaposlenih v kmetijstvu, ki imajo visoko brezposelnost ali število njihovih prebivalcev upada;
- urbana območja se uvrščajo v ciljno področje 2, če izpolnjujejo vsaj enega izmed petih kriterijev: visoka stopnja dolgoročne brezposelnosti, visoka stopnja revščine, degradiranost okolja, visoka stopnja kriminalitete ali neizobraženost prebivalstva;
- ribiška območja, pri katerih je pomemben delež ljudi, zaposlenih v ribiškem sektorju, in na katerih se zmanjšuje število zaposlenih.

Na kriznih območjih cilja 2 živi 18 % prebivalcev EU (Working for the regions, 2001, str. 10), ki izkoriščajo 11,5 % vseh sredstev strukturnih skladov. Ukrepe na območju cilja 2 sofinancirata dva strukturna sklada (ERDF, ESF).

- CILJ 3 je namenjen posodobitvi izobraževalnih sistemov, sistemov poklicnega izobraževanja, spodbujanju enakih zaposlitvenih možnosti za moške in ženske, vzpostavitvi sistemov zaposlovanja na področjih, ki so bila izpostavljena največjim gospodarskim in družbenim spremembam, ipd. Finančna pomoč je na razpolago predvsem regijam, ki niso bile deležne pomoči iz ciljev 1 in 2.

To ciljno območje namenja za konkretne programe 12,3 % vseh sredstev strukturnih skladov. Ukrepe na območju cilja 3 lahko sofinancira le en strukturni sklad (ESF).

Regionalna politika EU se izvaja preko politike strukturnih skladov, kohezijskega sklada in s pomočjo pobud Evropske skupnosti ter z različnimi ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav. Pomembno vlogo v sistemu strukturnih skladov ima tudi Evropska investicijska banka (EIB), ki je vodilna finančna institucija pri spodbujanju ekonomskega in socialnega razvoja.

2.3. Strukturni skladi

Temeljni cilj regionalne politike, ki jo EU vodi s pomočjo strukturnih skladov, je pospeševanje razvoja in zmanjševanje razlik med regijami in državami članicami EU. Namen strukturnih skladov ni bil nadomestitev posameznih regionalnih politik držav članic, ampak usklajevanje ter oblikovanje skupnih smernic in načel razvoja. Financiranje projektov tako poteka s sodelovanjem lokalnih oblasti ter države članice in **dopolnjuje** nacionalno regionalno politiko.

Cilja strukturnih skladov sta promocija gospodarske in socialne povezanosti in zmanjševanje razlik v razvoju med regijami znotraj EU. Za njihovo upravljanje so pristojne države članice, ki same določijo prioriteta področja ter ukrepe za

doseganje ciljev. Sredstva strukturnih skladov so Sloveniji na voljo od 1. 5. 2004. Za financiranje projektov upravičenci prejmejo neposredno pomoč.

Cilji strukturnih skladov (razvoj najmanj razvitih regij, preoblikovanje regij, ki se srečujejo z gospodarskimi in socialnimi težavami, posodobitev načinov izobraževanja in spodbujanje zaposlovanja) se izvajajo prek **štirih instrumentov** (Evropski sklad za regionalni razvoj, Evropski socialni sklad, Finančni instrument za usmerjanje ribištva in Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad) in **štirih pobud**. Pobude iščejo skupne rešitve za reševanje težav, ki pestijo celotno Unijo. Vsaka pobuda se financira le iz enega sklada: INTERREG III (Evropski sklad za regionalni razvoj), URBAN II (Evropski sklad za regionalni razvoj), EQUAL (Evropski socialni sklad), LEADER+ (Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad).

Finančno pomoč namenjajo strukturni skladi predvsem trem glavnim vidikom razvoja regij – razvoju infrastrukture, povečevanju produktivnosti in konkurenčnosti sektorjev ter razvoju človeških virov. Posebno pozornost posvečajo malim in srednjim podjetjem, ki predstavljajo osnovni potencial za ustvarjanje novih delovnih mest, ter varstvu okolja.

Ob reformi strukturnih skladov leta 1988 je EU opredelila glavna načela delovanja strukturnih skladov, po katerih se strukturna politika izvaja še danes (Vlaj, 2001, str. 127):

- **načelo koncentracije** pomeni koncentriranje ukrepov in sredstev na tiste regije, sektorje in skupine prebivalcev, ki imajo največje probleme (na osnovi tega načela so bila opredeljena ciljna območja);
- **načelo programiranja** določa, da se razvojna sredstva namenjajo na podlagi večletnih razvojnih programov ali enotnih programskih dokumentov in za posamezne nepovezane investicije;
- **načelo partnerstva** pomeni sodelovanje med Evropsko komisijo, vladami držav članic in regionalnimi ter lokalnimi oblastmi;
- **načelo subsidiarnosti** določa, da vse naloge regionalne strukturne politike in druge javne zadeve izvaja najnižja raven, ki jih je še sposobna sama opravljati, višja raven pa le tiste zadeve, ki jih je mogoče na tej ravni opravljati učinkoviteje kot na nižji ravni;
- **načelo dodatnosti pomoči** določa, da sredstva evropskih strukturnih skladov le dopolnjujejo lastna sredstva države članice oziroma regije; za izvajanje strukturne politike je tako treba zagotoviti sredstva tudi v državnem proračunu ali pa sofinanciranje iz lokalnih ali zasebnih virov; zgornja meja

višine pomoči je 75 % celotnih stroškov investicije za področja pod ciljem 1 in 50 % celotnih stroškov za druge regije;

– **načelo spremljanja in vrednotenja ukrepov** strukturne politike predvideva nadzor nad porabo sredstev strukturnih skladov, s tem pa zagotavlja učinkovitost, uspešnost in proračunsko disciplino pri porabi sredstev.

2.3.1. Vrste strukturnih skladov

Strukturni skladi so osnovni instrument za uresničevanje ciljev regionalne in strukturne politike, ki s svojimi dejavnostmi, ukrepi in finančnimi operacijami skrbi za zmanjševanje razlik v razvitosti evropskih regij. Strukturni skladi so:

- Evropski sklad za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF),
- Evropski socialni sklad (European Social Fund – ESF),
- Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF),
- Finančni instrument za usmerjanje ribištva (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG).

Evropski sklad za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF)

Evropski sklad za regionalni razvoj (ERDF) je kapitalski sklad in je namenjen predvsem:

- naložbam v infrastrukturo (transevropska omrežja, transport, telekomunikacije, energetika) in varstvo okolja;
- naložbam, ki izboljšujejo produktivnost, ustvarjajo nova delovna mesta in ohranjajo sedanja (tehnološki razvoj, obnavljanje starih industrijskih lokacij, investicije v perspektivne dejavnosti ipd.);
- podpori in razvojnim projektom lokalnih skupnosti;
- razvoju malih in srednje velikih podjetij (razvoj tehnoloških parkov).

Sklad finančno podpira cilja 1 in 2 ter pobude skupnosti in zagotavlja podporo pri pilotskih projektih in študijah, ki se nanašajo na razvoj celotne skupnosti.

Evropski socialni sklad (European Social Fund – ESF)

Evropski socialni sklad (ESF) je namenjen izboljšanju in povečanju zaposlovanja v EU. Ustanovljen je bil leta 1958 in v osnovi pokriva pet področij:

- aktivno zaposlovalno politiko za boj proti brezposelnosti (ponovno vključevanje brezposelnih v izobraževanje in izvajanje ukrepov prekvalifikacije);
- razvoj socialnega okolja (pomaga povečevati zaposlenost in ustvarjati pogoje za stabilnost delovnih mest, pomaga preseči socialno izključenost predvsem dolgoročno nezaposlenim in mladim brez izobrazbe);
- vseživljenjsko izobraževanje in izpopolnjevalne sisteme (razvoj šolskega sistema, sistema dodatnega izobraževanja, poklicnega izobraževanja);
- premostitev ekonomskih in socialnih sprememb (izvaja ukrepe, ki izboljšujejo razmere za raziskovalno, znanstveno in tehnološko dejavnost);
- pomoč pri razvoju enakih možnosti zaposlovanja (po spolu, verski pripadnosti, socialnem statusu).

Ciljne skupine prebivalstva, ki jim omenjeni sklad namenja večino sredstev, so:

- dolgoročno brezposelni;
- mladi, ki na trgu delovne sile iščejo svojo prvo zaposlitev (posredovanje uporabnega znanja mladoletnim, mlajšim od 16 let, ki so se težje učili ali pa se niso vključili v šolanje, z namenom, da si bodo lažje našli delo, ipd.);
- ljudje, ki potrebujejo dodatna znanja, informacije in pomoč pri samozaposlovanju (s tem imajo več možnosti za zaposlitev in pridobivanje poklicnih kvalifikacij ter so deležni dodatnih spodbud za ustvarjanje novih delovnih mest).

Evropski socialni sklad finančno podpira vse tri cilje skupnosti.

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF)

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF) je bil ustanovljen leta 1964 in financira zlasti ukrepe za razvoj podeželja in nudi pomoč predvsem kmetom iz gospodarsko manj razvitih regij. Glavne naloge so:

- reorganizacija in krepitev kmetijstva, vključno z organizacijo in predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih proizvodov;
- podpora razvoju dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce ter zagotavljanje preoblikovanja kmetijske proizvodnje ter razvoja gozdarstva;
- zagotavljanje primerne življenjskega standarda kmetovalcev;
- pomoč pri razvoju struktur za podeželje in zaščito okolja.

Konkretno je politika Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada usmerjena v:

- razvoj podeželske infrastrukture,
- investicije v razvoj turizma,
- revitalizacijo vasi,

- pogozdovanje in posamezne okoljevarstvene programe,
- financiranje posebne sheme predčasnega upokojevanja ipd.

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad finančno podpira ukrepe na območju cilja 1.

Finančni instrument za usmerjanje ribištva (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIG)

Finančni instrument za usmerjanje ribištva je deloval v okviru Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada, v letu 1993 pa se je preoblikoval v samostojni instrument, ki ima pomembno vlogo pri subvencioniranju ribiškega sektorja.

Glavne naloge finančnega instrumenta so:

- skrb za trajno ravnovesje med ohranjanjem in izkoriščanjem vodnih virov (zaščita posebnih morskih predelov);
- povečevanje konkurenčnosti in razvoj stabilnega podjetništva v tem sektorju (adaptacija in modernizacija ribiškega sektorja in morske flote);
- povečevanje ponudbe in vrednosti proizvodov s tega področja (podpora pri trženjskih dejavnostih);
- oživitvev področij, ki so odvisna od ribiške dejavnosti (pomoč pri nabavi opreme za ribiče in pristanišča, uvajanje novih tehnik ribištva).

Omenjeni sklad finančno podpira samo ukrepe na območju cilja 1.

Območje Evropske unije je po klasifikaciji Eurostata⁵ razdeljeno po posameznih ciljeh. Vsak cilj ima, kot je bilo že omenjeno v poglavju 2.2.1., svoje kriterije, ki jih mora neko območje izpolnjevati, da je upravičeno do sredstev, ki jih za uresničevanje regionalne politike namenjajo strukturni skladi.

2.4. Druge oblike finančnih pomoči, ki dopolnjujejo strukturne sklade

2.4.1. Kohezijski sklad (Cohesion Fund)

Poleg strukturnih skladov Evropska unija namenja pomembna sredstva državam članicam tudi preko kohezijskega sklada, ki je bil ustanovljen z maastrichtskim sporazumom. Sklad namenja finančno podporo projektom na področju razvoja vseevropske transportne infrastrukture (npr. vlaganja v razvoj železniškega oziroma cestnega omrežja) in razvoja okolja (npr. gradnja čistilnih naprav).

Kriterij za dodelitev sredstev je bruto družbeni produkt (BDP) na prebivalca. Če je le-ta manjši od 90 % povprečja Evropske unije, je članica upravičena do črpanja

⁵ Evropski urad za statistiko.

sredstev. Sklad je nastal kot pomoč najrevnejšim državam in trenutno so znotraj EU do sredstev sklada upravičene Irska, Portugalska, Španija in Grčija ter nove države članice. Sklad sofinancira projekte v višini 80–85 % celotne vrednosti investicije.

Sklad financira predvsem:

- okoljevarstvene projekte in projekte, ki podpirajo razvoj okoljske politike;
- projekte za razvoj transportne infrastrukture v okviru Skupnosti;
- preliminarne študije, ki se navezujejo na projekte in njihovo realizacijo;
- predinvesticijske študije, ki analizirajo stroške in prihodke, ter tehnično podpora projektov:
 - horizontalne ukrepe (npr. primerjalne analize vpliva pomoči EU),
 - študije, ki se navezujejo na spremljanje, nadzor in vrednotenje projektov ter povečanje koordinacije projektov,
 - ukrepe in študije, ki omogočajo potrebno prilagoditev pri realizaciji projekta.

2.4.2. Pobude Skupnosti (Community Initiatives)

Iz strukturnih skladov se financirajo tudi pobude Skupnosti, ki podpirajo reševanje specifičnih razvojnih problemov celotne Evropske skupnosti. Evropska komisija njihovo delovanje usmerja s pripravo posebnih smernic, izvajanje samo pa poteka decentralizirano, kar pomeni, da so za večino pobud odgovorne regionalne oblasti v državah članicah.

Pobude Skupnosti predstavljajo naslednji posebni programi:

- **INTERREG III** je program za čezmejno, medregionalno in transnacionalno sodelovanje, ki pomaga pri uravnoteženem razvoju multiregionalnih področij. Program se sofinancira s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj – ERDF.
- **URBAN II** podpira sonaravni razvoj mest in urbanih območij z razvojnimi problemi ter njihovo ekonomsko in socialno preobrazbo (oživljanje starih izpraznjenih mestnih jeder, oblikovanje celostnega koncepta mestnih središč ipd.). Program se prav tako sofinancira s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj – ERDF.
- **LEADER+** podpira razvoj lokalnih pobud na podeželju za trajnostni razvoj območij. Sofinancira ga Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad – EAGGF, ki usmerja sredstva predvsem v:
 - spodbujanje novih oblik tehnologije za povečanje konkurenčnosti izdelkov in storitev podeželskih območij,
 - dvig kvalitete življenja na podeželju,

- podporo majhnim proizvajalcem za nastop na trgu,
- ohranjanje naravnih in kulturnih virov.

– **EQUAL** je pobuda, ki si prizadeva odpraviti dejavnike, ki povzročajo neenakost in diskriminacijo na trgu delovne sile. Programe sofinancira Evropski socialni sklad – ESF.

Manjši del sredstev strukturnih skladov je namenjen še **ribištvu** v tistih regijah, ki ne sodijo v cilj 1, in ukrepom **za spodbujanje inovacij in raziskav** - innovative actions, katerih namen je predvsem financiranje e⁶-evropske regije za razvoj informacijske družbe, regionalnih dejavnosti, povezanih z raziskavami in razvojem, ter spodbujanje regionalne identitete.

Regionalna politika ima pomembno vlogo pri spodbujanju gospodarskega razvoja države in širšega prostora nasploh. Globalizacija njen pomen še povečuje, saj se večja vloga lokacije kot prostora, kjer poteka gospodarska dejavnost. Regionalna politika, ki je imela v preteklosti predvsem politične in socialne motive, zdaj postaja tudi ekonomsko pomembna, saj so danes prav regionalna rastišča gospodarskih dejavnosti viri rasti celotne ekonomije (Majcen et al., 2000, str. 61).

2.5. Teritorialna členitev Slovenije

Temelj za vodenje regionalne politike je teritorialna razdelitev Slovenije, ki ima pravno podlago v vladni Uredbi o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (SKTE) (Uradni list RS, št. 28/2000). Uredba uvaja standardno klasifikacijo teritorialnih enot kot obvezni nacionalni standard za evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, analiziranje, posredovanje in izkazovanje statističnih podatkov. Med drugim se standardna klasifikacija teritorialnih enot uporablja tudi v podporo regionalnemu razvoju in merjenju učinkov regionalne politike ter pri harmonizaciji regionalnih podatkov za potrebe Evropske unije.

V skladu z Uredbo o standardni klasifikaciji teritorialnih enot je celotni teritorij Slovenije razdeljen na enajst ravni⁷ (Turk, 2003, str. 10). Prvih pet ravni je vsebinsko členjenih tako, da ustrezajo tudi nomenklaturi Evropske unije od NUTS

⁶ Elektronska evropska uprava.

⁷ Enajst ravni:

- raven SKTE 0 (NUTS 0): država v celoti,
- raven SKTE 1 (NUTS 1): država v celoti,
- raven SKTE 2 (NUTS 2): dve enoti (Ljubljanska urbana regija in preostala Slovenija),
- raven SKTE 3 (NUTS 3): 12 statističnih regij,
- raven SKTE 4 (NUTS 4): 58 upravnih enot,
- raven SKTE 5 (NUTS 5): 193 občin,
- raven SKTE 6 (NUTS 6): vaške, krajevne, četrtne skupnosti (leta 2000 jih je bilo 1173),
- raven SKTE 7 (NUTS 7): naselja (leta 2000 jih je bilo 5992),
- raven SKTE 8 (NUTS 8): statistični okoliši (leta 2000 jih je bilo 8195),
- raven SKTE 9 (NUTS 9): klasična (realna, fizično določena) nepremičnina,
- raven SKTE 10 (NUTS 10): točkovni geokodirani objekti z zelo malo »tlorisne mase«.

Teritorialna členitev Slovenije na ravneh od SKTE 0 do SKTE 5 je enaka kot od NUTS 0 do NUTS 5 po evropski klasifikaciji teritorialnih enot, vse druge ravni SKTE pa so posebne, uvedene v Sloveniji.

0⁸ (države) do NUTS 5 (občine). Za potrebe strukturnih skladov sta pomembna predvsem dva nivoja – NUTS 2 in NUTS 3, saj se kriteriji za določitev območij, ki so upravičena do sredstev strukturnih skladov, vežejo na ta dva nivoja.

V času predpristopnih pogajanj je bilo veliko razprav o razdelitvi Slovenije na eno, dve ali tri regije na ravni NUTS 2 (Kezunovič, 2003, str. 99). Tu so bile mišljene zgolj statistične regije, katerih namen je pridobivanje sredstev iz strukturnih skladov Evropske unije, ni pa šlo za uvajanje pokrajin kot vmesne stopnje lokalne samouprave (upravna členitev). Projekt uvajanja pokrajin v Sloveniji poteka neodvisno od procesa vključevanja Slovenije v EU, kar pomeni, da je odločitev o tem, koliko pokrajin želimo imeti, povsem v pristojnosti Slovenije.

Slovenija ima v Evropski uniji trenutno status ene same regije. Po podatkih Eurostata (Mašanović, 2004, str. 17) je Slovenija v letu 2003⁹ že preseгла mejo 75 % povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca Evropske unije (BDP/preb.) v zadnjih treh letih, ki manj razvitim evropskim območjem še omogoča črpanje sredstev iz prednostnega cilja 1 strukturnih skladov.

Po besedah evropske komisarke za regionalno politiko Danute Hübner bo Slovenija v finančni perspektivi EU za obdobje 2007–2013 na ravni NUTS 2 še vedno obravnavana kot ena regija in bo polno upravičena do sredstev iz konvergenčnih ciljev – »ima torej najboljši možni izplen. V naslednji perspektivi (po letu 2013) pa bo lahko država razdeljena na dve regiji, na vzhodni in zahodni del, kar ji bo pomagalo, ker gre za regiji na različni stopnji razvoja«. Ob tem je dodala, da je predlog slovenske vlade o členitvi Slovenije na dve regiji po mnenju Eurostata skladen s predpisi, v veljavo pa bo stopil 1. januarja leta 2008¹⁰.

Statistične regije (12) so bile uporabljene kot geografski okvir za tehnično izvajanje spodbujanja regionalnega razvoja. Takšna rešitev ne more biti trajna, saj ima le teritorialni okvir, ne pa tudi lastnih teritorialnih organov, ki bi dejansko spodbujali regionalni razvoj na vmesnem nivoju med državo in občino kot nosilko lokalne samouprave. Vendar pa statistično spremljanje po tehničnih regijah omogoča vsaj primerjavo trenutne gospodarske moči posamezne regije in njenih razvojnih možnosti na podlagi statističnih kazalcev.

2.6. Regionalna politika v Sloveniji

Politika pospeševanja skladnejšega regionalnega razvoja se je v Sloveniji začela v začetku sedemdesetih let (leta 1971), ko je bil sprejet Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij (Pečar, Farič, 2001, str. 11). Konec leta 1990 je bil sprejet Zakon o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih

⁸ NUTS – Nomenclature des Unites Territoriale pour Statistique.

⁹ Po podatkih dosega Slovenija 77 % povprečja BDP/preb. v EU.

¹⁰ Vir: [URL: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,128410], 7. 8. 2006.

območij v Republiki Sloveniji, ki je poskušal reševati demografske probleme, ki so bili posledica pretekle regionalne politike.

Z osamosvojitvijo in prehodom v tržno gospodarstvo se je jasneje opredelil sektor države, ki je tedaj začel opravljati mnoge funkcije, ki jih prej formalno ni opravljal. Zakon je v osnovi že tedaj uvajal načelo programiranja, saj je bil pogoj za pridobitev sredstev za posamezno investicijo usklajenost investicij z razvojnimi programi območij. Izdelava razvojnih programov je bila naloga občin, v katerih je bilo posamezno demografsko ogroženo območje.

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja¹¹ (ZSRR-1), sprejet oktobra 2005, je s podzakonskimi akti vzpostavil strateški in programski okvir regionalnega razvoja na državni ravni. Ključni cilj regionalne politike je zaustaviti povečevanje razlik v gospodarski razvitosti in življenjskih možnostih med regijami. V 3. členu ZSRR-1 so navedeni cilji spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, odgovorni za njihovo uresničevanje pa so država in samoupravne lokalne skupnosti.

Cilj bo dosežen, če se bo dvignila absolutna raven kupne moči družbenega bruto produkta na prebivalca in če se bo zmanjšala registrirana stopnja brezposelnosti v vseh statističnih regijah. Pritisk na najmanj razvite regije se je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo še povečal, zato je in bo aktivna regionalna politika zaradi blaženja negativnih učinkov nujna.

V nadaljevanju so naštet in opisani temeljni dokumenti regionalnega razvoja, ki so opredelili regionalni razvoj Slovenije v obdobju od leta 2004 do leta 2006 in so hkrati programska osnova v nadaljevanju predstavljenega projektnega predloga Izzivi in priložnosti gostinstva – zniževanje deficitarnosti, socialne marginalizacije in osipništva poklica natakara. Projekt je tako usklajen z zadevnimi regionalnimi razvojnimi in nacionalnimi strategijami s področja ekonomske in socialne kohezije ter razvoja človeških virov, in sicer za ukrep »skupni razvoj človeških virov«.

V novi finančni perspektivi so veljavni dokumenti in hkrati osnove aktualnih programov za obdobje 2007–2013 že sprejeti temeljni programski dokumenti (npr. Strategija razvoja Slovenije 2007–2013, Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011 idr.) in tudi tisti, ki so šele v fazi osnutkov oziroma kot predlogi ali delovna gradiva (npr. Nacionalni strateški referenčni okvir/Državni razvojni program Republike Slovenije za obdobje 2007–2013, Operativni program razvoja človeških virov 2007–2013, Operativni program varstva okolja in trajnostne rabe energije 2007–2013 idr.). V okviru finančnega obdobja 2007–2013 se bo nadaljevalo izvajanje in financiranje ukrepov Enotnega programskega dokumenta 2004–2006 in se zaključilo najpozneje leta 2008.

¹¹ Vir: [URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200593&stevilka=4020>], 2. 2. 2005

2.6.1. Temeljni dokumenti za vodenje regionalne politike

Temeljni programski dokumenti, ki so med seboj usklajeni in predstavljajo osnovo za oblikovanje in izvajanje regionalne politike, so:

- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS),
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS),
- Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS),
- Državni razvojni program (DRP),
- programski dokumenti za EU in regionalni ter območni razvojni programi.

ZSRR-1 predvideva hierarhijo razvojnih dokumentov. Leta 2001 je vlada sprejela Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS)¹². Istočasno je bila sprejeta Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS)¹³. Na podlagi obeh so bili pripravljeni Državni razvojni program za obdobje 2001–2006 in 12 regionalnih razvojnih programov¹⁴, ki predstavljajo konkretizacijo strategij.

V nadaljevanju so na kratko predstavljeni posamezni temeljni razvojni dokumenti za vodenje regionalne politike.

2.6.1.1. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS)

Strategija gospodarskega razvoja Slovenije je strateški dokument države, ki na podlagi problemske analize opredeljuje dejavnike gospodarskega razvoja, dolgoročne cilje in ciljni razvojni scenarij ter osnovne usmeritve delovanja države na posameznih področjih. Predstavlja strateški okvir za pripravo predloga proračuna in se kot usmeritev upošteva pri določanju državnih razvojnih prioritet ter makrofiskalnih okvirov javnih financ.

2.6.1.2. Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS)

Strategija prostorskega razvoja Slovenije je temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru, ki opredeljuje cilje prostorskega razvoja, podaja zasnovo in strateške usmeritve za prostorski razvoj države ter instrumente za usmerjanje nacionalnega prostorskega razvoja.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije¹⁵ je skupaj s Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije krovni dokument za usmerjanje razvoja in osnova za usklajevanje sektorskih politik.

¹² Na letni ravni izvajanje SGRS spremlja Urad RS za makroekonomske analize in izsledke objavi v Poročilu o razvoju.

¹³ Na letni ravni uresničevanje SRRS spremlja Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj s Poročilom o regionalnem razvoju.

¹⁴ Regionalni razvojni programi naj bi se preverjali ter usklajevali letno s pomočjo letnih izvedbenih programov in z državnim proračunom.

¹⁵ SPRS je na spletni strani [URL: <http://www.sigov.si/upp/Assets/Dokumenti/PodzakonskiAkti/SPRS>], 26. 2. 2005.

2.6.1.3. Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS)

Strategijo regionalnega razvoja Slovenije opredeljuje ZSRR-1 kot dolgoročni strateški dokument države, ki v skladu s Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije in Strategijo prostorskega razvoja Slovenije opredeljuje cilje regionalnega razvoja ter določa instrumente in politiko za doseganje teh ciljev (ZSRR-1, 2005, 3. člen).

2.6.1.4. Državni razvojni program (DRP)

Državni razvojni program je opredeljen kot dolgoročni indikativni izvedbeni dokument Strategije gospodarskega razvoja Slovenije. Prikazuje državne dolgoročne razvojne prioritete, programe in podprograme, prevaja usmeritve in izhodišča Strategije gospodarskega razvoja Slovenije v konkretne programe in projekte na prioriteth področjih ter predstavlja izhodišče za odločanje o proračunskih prioritetah.

Strategija gospodarskega razvoja Slovenije je krovni strateški dokument, iz katerega izhajata dva osnovna cilja, za katera si prizadeva tudi Državni razvojni program – zmanjšanje gospodarskega zaostanka Slovenije v primerjavi s povprečjem v Evropski uniji in zaustavitev povečevanja razlik med slovenskimi regijami na ravni SKTE 2¹⁶.

Priprava Državnega razvojnega programa pomembno prispeva k usposabljanju in vzpostavljanju dialoga med institucijami, ki so zadolžene za pripravo in izvajanje ekonomske in socialne kohezije na državni in regionalni ravni (na ravni države, socialnih in regionalnih partnerjev ter institucij civilne družbe).

Načrt priprave Državnega razvojnega programa Republike Slovenije 2007–2013 je sprejela Vlada Republike Slovenije sredi leta 2004. Priprava DRP temelji na izkušnjah, zbranih ob pripravi Državnega razvojnega programa 2001–2006 in na njem temelječega Enotnega programskega dokumenta 2004–2006. Slednji predstavlja okvir za izvajanje kohezijske politike Evropske unije v Sloveniji v sedanjem programskem obdobju.

Ker naj bi bil DRP podlaga za pogajanja o vsebini strukturne pomoči EU Sloveniji v obdobju 2007–2013, vključuje vsebine, ki jih je potrebno predložiti Evropski komisiji kot tako imenovani Nacionalni strateški referenčni okvir (NSRO). DRP je vsebinsko širši dokument od NSRO. Zajema tudi razvojno-investicijske programe in projekte, financirane iz državnega in občinskih proračunov, ki ne bodo sofinancirani iz proračuna EU (bodisi ker do tovrstnega financiranja niso upravičeni ali pa zaradi odločitve države, da programe in projekte, ki imajo sicer upravičen dostop do sredstev EU, raje financira iz lastnih proračunskih virov). DRP

¹⁶ Gre za standardno klasifikacijo teritorialnih enot na nivoju 12 statističnih regij (= NUTS 2) (Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot; Ur. list RS, št. 28/00).

je torej pripravljen za »domače« potrebe Republike Slovenije, medtem ko NSRO predstavlja njegovo poglobitev na specifičnem področju kohezijske politike EU. Za pripravo DRP in uskladitev NSRO z Evropsko komisijo je odgovorna Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj kot nosilka projekta, ki ga izvaja v sodelovanju z državnimi resorji, regijami in javnostmi.

2.6.2. Programski dokumenti za Evropsko unijo

Programi, ki jih financira EU preko strukturnih skladov, v večini primerov predlaga država članica, lahko pa jih tudi skupina držav članic, redkeje pride pobuda s strani Evropske komisije. Poznamo dve temeljni možnosti pridobivanja finančnih sredstev za razvojne projekte, ki jih po odobritvi Evropske komisije začnejo izvajati ustrezne državne ali regionalne oblasti.

Temeljna dokumenta, ki ju je lahko pripravila država članica, sta:

- okvirni načrt podpore – ONP (Community Support Framework) in
- enotni programski dokument – EPD (Single Programming Document).

Vlada Republike Slovenije se je odločila za drugo možnost – enotni programski dokument, ki je ključni strateški in izvedbeni programski dokument, ki ga je Slovenija morala izpogajati z Evropsko komisijo. Podrobneje ga bomo predstavili v nadaljevanju.

Okvirni načrt podpore je dokument, ki ga potrdi Evropska komisija v dogovoru z državo članico na osnovi predhodno pripravljenega Državnega razvojnega programa. Vsebuje strategijo razvoja, prioritete izvajanja, podrobne cilje, več operativnih programov, podroben finančni okvir izkoriščanja sredstev strukturnih skladov in drugih virov. V primerjavi z enotnim programskim dokumentom je podrobnejši in obsežnejši. Praviloma se pripravlja za program, ki v skupni vrednosti presega 1 milijardo EUR. Za njegovo vodenje in nadzor morata skrbeti upravni in nadzorni organ (Managing Authority oziroma Programme Monitoring Committee), ki ju določi država članica.

Nacionalni organ z okvirnim načrtom podpore izdelava okvirni načrt na podlagi prioritete cilja, ki praviloma zajema strateški pristop za več regij, določi prioriteta področja uporabe strukturnih skladov ter pripravi pregled operativnih programov. Vsak operativni program določa specifične prioritete za sleherno regijo, vključujoč finančna določila in pregled ukrepov, s katerimi se prioritete uresničujejo. Dopolnilo k programskemu načrtovanju pa definira ukrepe oziroma akcijske načrte, s katerimi se bodo uresničevale prioritete programskih dokumentov.

Drugi temeljni programski dokument je enotni programski dokument¹⁷ (Single Programming Document). V uradnem prevodu Regulative EU¹⁸ je opredeljen kot dokument, ki ga odobri Evropska komisija v soglasju z državo članico po tem, ko je bila izdelana ocena načrta, ki ga je predložila država članica. Ta ocena vsebuje strategijo in prednostne naloge za delovanje skladov, njihove posebne cilje, finančni prispevek posameznih skladov in finančni prispevek drugih finančnih virov. Zakon o javnih financah pa opredeljuje EPD kot »dokument države članice, ki določa razvojno strategijo države in pomeni podlago za izvajanje dolgoročne razvojne politike in dolgoročno proračunsko načrtovanje«.

Poleg strategij, državnega razvojnega programa in enotnega programskega dokumenta s programskim dopolnilom na ravni države je osnovni pripomoček in instrument pridobivanja sredstev za regionalni razvoj v posameznih regijah regionalni razvojni program. V nadaljevanju, pri pripravi projektnega predloga, sem v njegovo vsebino vpletla cilje Regionalnega razvojnega programa za Pomurje, zato ta program na kratko predstavljam.

2.6.2.1. Regionalni razvojni program Pomurje 2000+

Regionalni razvojni program Pomurje 2000+ (RRP Pomurje 2000+) je temeljni razvojni dokument, kakršne so posamezne regije pripravile praviloma za območja statističnih regij. Vsebuje razvojne prednosti regije, finančno ovrednotene programe, podprograme in projekte za posamezna področja regije. Razvojne naloge posamezne regije opravlja regionalna razvojna agencija, ki so jo ustanovile občine in osebe javnega ter zasebnega prava.

Namen RRP Pomurje 2000+ je doseganje širokega konsenza med regionalnimi akterji glede programov, prioritet in strategije izvedbe aktivnosti, ki bodo vodile k približevanju regijskih kazalnikov slovenskemu povprečju in povprečju EU. Na podlagi smernic, ki jih navaja regionalni razvojni program, je zastavljeni cilj za programsko obdobje 2002–2006 doseči 90 % BDP slovenskega povprečja.

Cilj RRP je usklajevanje razvojnih predvidevanj in nalog države ter občin na področju gospodarskega, socialnega, prostorskega in okoljskega ter kulturnega razvoja v regiji. RRP vsebuje analizo sedanjega stanja v regiji in določitev ciljev, prioritet, strategije in programov, ki bodo prispevali k učinkovitosti in trajnosti razvoja v regiji.

Projektni predlog je izdelan v skladu z zgoraj navedenimi temeljnimi, programskimi, razvojnimi/strateškimi dokumenti, zato jih nekaj v nadaljevanju podrobneje in na kratko predstavljam.

¹⁷ Enotni programski dokument in programsko dopolnilo sta objavljena na strani [URL: http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_evropske_kohezijske_politike/enotni_programski_dokument_2004_2006/programski_del/], 12. 8. 2006.

¹⁸ Uradni prevod Regulative EU 1260/99.

2.6.2.2. Operativni program razvoja človeških virov

Za začetek črpanja evropskih sredstev mora vsaka država članica pripraviti programski dokument – nacionalni strateški referenčni okvir (NSRO), ki opredeli namene črpanja. To je osnova za pripravo operativnih programov, ki natančneje določajo področja sofinanciranja oziroma vlaganja – iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, Evropskega socialnega sklada in Kohezijskega sklada. Operativni programi (OP) so pravna podlaga za črpanje sredstev, ki jih Evropska komisija potrdi z odločbo. Vsebinsko so razdeljeni po razvojnih prioritetah in prednostnih usmeritvah. Operativni program razvoja človeških virov zajema naslednje razvojne prioritete: spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti; spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih; razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; spodbujanje socialne vključenosti; institucionalna in administrativna usposobljenost; tehnična pomoč. Finančni okvir OP določajo pravice črpanja po posameznih razvojnih prioritetah, finančni načrt pravic porabe na ravni prednostne usmeritve pa se določi s skupnim proračunom. Iz teh pravic je predvideno tudi izvajanje in financiranje posameznih aktivnosti programa ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ). Program APZ za obdobje 2007–2013 izhaja iz prioritet, opredeljenih v evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih, ter iz razmer na trgu dela v Sloveniji. Vsebinski okvir priprave programa APZ predstavljajo predvsem: Strategija razvoja Slovenije, zlasti četrta razvojna prioriteta (moderna socialna država in večja zaposlenost), Integrirane smernice za rast in zaposlovanje (2005–2008), ki jih je za uresničevanje prenovljene Lizbonske strategije in njenih ciljev sprejel Evropski svet, nacionalni Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji in Strategija razvoja Slovenije z dne 23. 6. 2005.

Operativni program razvoja človeških virov se posebej osredotoča na drugi in tretji cilj NSRO, to je »izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in raziskovalno-razvojne dejavnosti« ter »izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti«. Program je tesno povezan s petim ciljem zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja, posredno pa tudi s prvim ciljem okrepitve podjetništva, inovativnosti in tehnološkega razvoja.

Cilj operativnega programa je vlagati v ljudi, katerih človeški kapital bo zagotavljal večjo stopnjo inovativnosti, zaposljivosti in gospodarske rasti, kar je tudi najboljši način za večjo zaposlenost, socialno vključenost, zmanjšanje regionalnih razlik in visok življenjski standard.

2.6.2.2.1. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006

Vztrajno visoka brezposelnost v Evropi v devetdesetih letih je pripeljala do uvrstitve zagotavljanja visoke ravni zaposlenosti med pomembnejše družbenoekonomske cilje EU. Z Amsterdamsko pogodbo o Evropski uniji II je

»spodbujanje zaposlovanja postalo stvar skupne skrbi in koordinacije« (Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002). Cilj – visoka raven zaposlenosti – pa naj bi bil upoštevan pri oblikovanju in uresničevanju vseh politik in aktivnosti EU. V skladu z Amsterdamsko pogodbo so vse članice dolžne pripraviti dolgoročne strategije zaposlovanja, letne akcijske načrte za zmanjševanje brezposelnosti in letne preglede dogajanj na trgu dela. V letu 1997 so bile prvič oblikovane skupne usmeritve politike zaposlovanja v EU, ki določajo štiri osnovne stebre te politike: I. povečevanje zaposljivosti prebivalstva, II. pospeševanje podjetništva in podjetniške miselnosti, III. pospeševanje in spodbujanje prilagodljivosti posameznikov in podjetij in IV. izenačevanje možnosti zaposlovanja moških, žensk in prizadetih skupin. Na lizbonskem vrhu konec marca 2000 se je s strateškim ciljem EU – postati najbolj konkurenčna na znanju temelječa ekonomija na svetu – pomen strategije zaposlovanja in vlaganj v ljudi samo še dodatno potrdil.

2.6.2.3. Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011

Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011 (RNUST) pri oblikovanju temeljnih konceptov in izvedbenih politik upoštevajo Strategijo razvoja Slovenije 2007–2013, Strategijo slovenskega turizma 2002–2006, razvojne usmeritve na področju turizma v EU (Communication on Basic orientations for the sustainability of European Tourism, Commission staff working paper, COM(2003) 716 final), področne nacionalne strategije (prostorsko, prometno, kulturno, regionalno ...), regionalne razvojne programe, lokalne turistične strategije, strateške poslovne turistične načrte in programe turističnih organizacij javnega in zasebnega sektorja in strategije posameznih turističnih proizvodov (igralništvo, poslovni turizem, zdraviliški/wellness turizem, kolesarski turizem, mladinski turizem ...).

RNUST 2007–2011 povzema nekatere temeljne koncepte iz Strategije razvoja turizma (SRT) 2002–2006, jih nadgrajuje skladno s potrebami zelenega razvoja slovenskega turizma oziroma jim postavlja nove prioritete glede na doseženo stopnjo uveljavljanja v preteklem strateškem obdobju¹⁹.

2.7. Evropska sredstva, namenjena Sloveniji

V Kopenhagnu, decembra 2002, je na sklepnih pogajanjih za članstvo v Evropski uniji Slovenija dobila pravico do črpanja sredstev v obdobju 2004–2006 iz strukturnih skladov v višini 236,8 milijona EUR (od tega 210 milijonov EUR za potrebe strukturnih skladov, 21 milijonov EUR za potrebe pobud Interreg in 5,8 milijona EUR za potrebe pobud Equal) ter kohezijskega sklada v višini 168,6 milijona EUR.

¹⁹ Vir: [URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Microsoft_Word_-_RNUST_2007-2011-popravki_10.7.2006-za_na_splet-1.pdf], 7. 8. 2006.

Pravica do črpanja sredstev je opredeljena v pristopni pogodbi in je za Slovenijo veljala od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2006.

17. decembra 2005 so voditelji Evropske unije na vrhunskem zasedanju v Bruslju dosegli soglasje o novi finančni perspektivi, ki bo proračun povezave usmerjala v obdobju 2007–2013²⁰.

Proračun Evropske unije obsega dobrih 860 milijard evrov. Največji delež sredstev (36 odstotkov) je namenjen kohezijski politiki, katere postavka se imenuje »kohezija za rast in zaposlovanje« (glej tabelo 1), ter »ohranjanju naravnih virov in upravljanju z njimi« (43 odstotkov), ki pokriva kmetijsko politiko in politiko razvoja podeželja (glej tabelo 1). Ti dve postavki pomenita strukturne sklade. Sloveniji je od dveh evropskih skladov (Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad) za to obdobje uspelo dobiti 2,201 milijarde evrov. Če dodamo še sredstva Kohezijskega sklada v vrednosti 1,436 milijarde evrov, to skupaj pomeni 3,637 milijarde evrov za sedemletno obdobje finančne perspektive (Vodeb, 2006).

Tabela 1: Okvirni razrez finančnih sredstev Evropske komisije po letih

Milijarde €	2007– 2013							Skupaj
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1-A Konkurenčnost za rast in zaposlovanje 8 %	8.404	9.097	9.754	10.434	11.295	12.153	12.961	74.098
1-B Kohezija za rast in zaposlovanje 36 %	42.863	43.318	43.862	43.860	44.073	44.723	45.342	308.041
2. Ohranjanje naravnih virov in upravljanje z njimi 43 %	54.985	54.322	53.666	53.035	52.400	51.775	51.161	371.344
3. Državljeni, pravice, svoboda 1 %	1.199	1.258	1.380	1.503	1.645	1.797	1.988	10.770
4. Evropska unija v svetu 5 %	6.199	6.469	6.739	7.009	7.339	7.679	8.029	49.463
5. Administracija 5 %	6.633	6.818	6.973	7.111	7.255	7.400	7.610	49.800
6. Drugo 0,3 %	419	191	190					800
SKUPAJ	120.702	121.473	122.564	122.952	124.007	125.527	127.091	864.316

Vir: [URL: http://ec.europa.eu/budget/prior_future/next_fin_framework_en.htm], 23. 11. 2006.

2.8. Nosilci regionalne strukturne politike

Regionalno strukturno politiko v skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja izvajajo **nosilci** regionalne strukturne politike:

- Svet za strukturno politiko,

²⁰ Vir: [URL: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/statement_20051217_en.pdf], 2. 2. 2006.

- Javna agencija za regionalni razvoj (ARR),
- Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja,
- regionalne razvojne agencije (RRA).

Nosilci regionalne strukturne politike so tudi ministrstva, ki dodeljujejo regionalne razvojne spodbude, pomembne za regionalni razvoj.

Z organizacijskimi spremembami v Vladi Republike Slovenije je pristojnost za področje regionalnega razvoja prehajala iz nekdanjega Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj na Ministrstvo za gospodarstvo in ob zadnji spremembi na Službo Vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj. Še posebej pomembne spremembe so se zgodile konec leta 2002, ko je Državni zbor imenoval novo Vlado Republike Slovenije, v kateri je bila prvič tudi ministrica brez resorja, pristojna za regionalni razvoj.

Služba Vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj usklajuje, spremlja in vrednoti programe ministrstev, vladnih služb, javnih agencij ter drugih organov in služb in pripravlja strokovne podlage za določanje politike Vlade Republike Slovenije na področju spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, pripravlja strokovne podlage za odločanje na Svetu za strukturno politiko, spremlja uresničevanje sklepov Sveta za strukturno politiko, poroča Vladi.

Poleg naštetega, vodi pripravo Državnega razvojnega programa, spremlja njegovo uresničevanje in usklajuje razvojne politike ministrstev pri uresničevanju Državnega razvojnega programa. Poleg omenjenega vodi pogajanja z Evropsko unijo na področju regionalne politike in koordinacije strukturnih elementov. Pripravljala in usklajevala je Enotni programski dokument 2004-2006, Programsko dopolnilo k Enotnemu programskemu dokumentu in še vedno usklajuje dejavnosti na področju priprave na sistem strukturnih skladov in kohezijskega sklada Evropske unije. Določena je kot organ upravljanja strukturnih skladov in kohezijskega sklada v Republiki Sloveniji. Služba zagotavlja ob sodelovanju Javne Agencije RS za regionalni razvoj tudi delovanje informacijskega sistema za spremljanje in vrednotenje Državnega razvojnega programa in Enotnega programskega dokumenta ter regionalne politike v celoti.

Svet za strukturno politiko, Služba vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj ter Javna agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj so ključna vez med evropsko in domačo strukturno politiko.

3. POLITIKA RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV

V okviru nove finančne perspektive EU 2007–2013 bo Sloveniji za področje kohezijske politike (ki jo sestavljata dve skupini finančnih instrumentov: strukturni skladi ter Kohezijski sklad) na voljo 4.205 mio. EUR, za program razvoja podeželja 900 mio. EUR in za program razvoja ribištva 21,6 mio. EUR (drugi osnutek DRP 2007–2013, 2006, str. 85).

Z razpoložljivimi sredstvi bo Slovenija prednostno financirala razvojno-investicijske prioritete DRP, pri čemer bodo ta sredstva usmerjena na tista področja, na katerih bo njihova dodana vrednost v kontekstu celovite razvojne politike največja.

Splošna usmeritev NSRO je izboljšanje blaginje prebivalcev Republike Slovenije s spodbujanjem gospodarske rasti, ustvarjanjem delovnih mest in **krepitvijo človeškega kapitala** ter zagotavljanjem uravnoveženega in skladnega razvoja, še posebej med regijami.

Navedena usmeritev po eni strani opredeljuje blaginjo kot globalni cilj, po drugi strani pa daje poseben poudarek spodbujanju rasti in ustvarjanju delovnih mest, torej ključnima ciljema Lizbonske strategije, ter skladnemu razvoju (drugi osnutek DRP 2007–2013, 2006, str. 86).

Konkretni oziroma specifični cilji, za katere si bo Slovenija prizadevala s sredstvi kohezijske politike, so tako naslednji (drugi osnutek DRP 2007–2013, 2006, str. 86):

1. spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj;
2. **izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja** in raziskovalno-razvojne dejavnosti;
3. izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti;
4. zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, izboljšanja kakovosti okolja in ustrezne infrastrukture;
5. skladen regionalni razvoj regij.

Izhodišče operativnega programa razvoja človeških virov, da je za doseganje večje rasti in konkurenčnosti gospodarstva za večjo blaginjo prebivalstva nujen **razvoj človeških virov**, je temelj programov in instrumentov, ki bodo podpirali prilagodljivost posameznikov in podjetij, spodbujali vključevanje na trg dela, socialno vključenost, znanje za razvoj in vseživljenjsko učenje, institucionalno usposobljenost, dialog med socialnimi partnerji in podporo nevladnim institucijam.

Osrednji cilj Lizbonske strategije EU in Strategije razvoja Slovenije sta hitrejša gospodarska rast in rast zaposlovanja za večjo blaginjo prebivalstva. Za hitrejšo gospodarsko rast je potrebno konkurenčno in uspešno gospodarstvo z visoko usposobljeno delovno silo, prenosom znanja med visokošolskimi, raziskovalnimi, razvojnimi institucijami in gospodarstvom. Inovativnost, tehnološki razvoj, informacijska in komunikacijska tehnologija, vlaganja v raziskave in razvoj, visokošolski sistem, podjetniško okolje in turizem so izzivi, ki so neposredno povezani s človeškimi viri in so pomembni del celotne politike konkurenčnosti in pogoj za učinkovite investicijske projekte. Inovativnost, tehnološki razvoj in uveljavljanje informacijske in komunikacijske tehnologije so med ključnimi dejavniki konkurenčnosti sodobnega gospodarstva in razvoja na znanju temelječe družbe. Za njihovo učinkovitost so poleg samega ustvarjanja novih znanj pomembni tudi njihov prenos, uporaba in trženje, kar pomeni inovacijsko sposobnost. Ni dovolj le invencijska sposobnost brez uporabne vrednosti in realizacije na trgu. Države, za katere velja, da temeljijo na znanju in inovativnosti, intenzivno vlagajo v raziskave in razvoj, imajo tesno povezavo med javnim raziskovalnim in izobraževalnim sektorjem ter gospodarstvom, velik delež inovativnih podjetij, visoko usposobljeno delovno silo ter ustrezno informacijsko in komunikacijsko infrastrukturo s podpornimi institucijami.

Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca 2000, je Evropski uniji prinesla nov strateški cilj, da do leta 2010 postane »najbolj konkurenčno in dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bo uživalo polno zaposlenost ter ekonomsko in socialno kohezijo«. Na göteborgskem vrhu leta 2001 je bila strategija dopolnjena z usmeritvami na okoljskem področju in doseganjem bolj vzdržnih smernic razvoja, tako da strategija kot celota sedaj zajema tri področja (t. i. stebre), in sicer gospodarstvo, socialo ter okolje. Vsa tri področja naj bi usklajena delovala v smeri hitrejšega trajnostnega razvoja Unije.

Izobraženost in usposobljenost prebivalstva sta najpomembnejša dejavnika uresničevanja cilja na znanju temelječe družbe, kar je tesno povezano in odvisno od komplementarnih dejavnikov (vlaganja v raziskave in tehnološki razvoj, prenos raziskovalnih dosežkov v prakso, uvajanje inovacij ter široka uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije). Moč in bogastvo naroda sta v veliki meri odvisna od znanja in usposobljenosti prebivalstva. Človeški viri so temelj vseh razvojnih sprememb, na njihov razvoj pa najbolj vplivata izobraževanje in usposabljanje. Znanje (izobrazba) je v 21. stoletju postalo ključni razvojni dejavnik. Izobraževanje in usposabljanje sta edini možni odgovor na izzive tehnoloških in strukturnih sprememb in tudi na problem staranja prebivalstva, saj nam lahko le vseživljenjsko učenje omogoči potrebno dolgo delovno aktivnost.

»Delež mladih, vpisanih v srednje šole, se je povečal, število vpisanih pa se je zaradi manjšanja velikosti populacije zmanjšalo. Leta 2004 je delež vpisanih znašal 77,9 % (v generaciji 15–19 let), kar je bilo za 10,6 odstotne točke več kot

leta 1995. V obdobju 1995–2004 se je močno spremenila struktura mladine po vrstah srednjih šol. Upadla sta deleža in število mladine v nižjih poklicnih programih in v poklicnih šolah, povečala pa sta se deleža mladine v tehniških in splošnih srednjih šolah ter v poklicnih tehničnih programih. Delež mladine v generaciji 15–19 let v nižjih poklicnih programih je med letoma 1995 in 2004 upadel z 2,3 % na 1,8 %, delež mladine v poklicnih šolah pa z 19,0 % na 14,4 % v letu 2004, ko je bil najnižji v celotnem obdobju sploh. Leta 2004 je bilo mladih v srednjih poklicnih šolah 18.300, kar je bistveno manj kot leta 1995 (28.900), število mladih v nižjih poklicnih programih pa je med tema letoma upadlo s 3400 na 2300« (OP razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, 2006, str. 27).

3.1. Politika razvoja človeških virov v turizmu²¹

Predlog novega razvojnega načrta slovenskega turizma za obdobje od leta 2007 do 2011, četrte slovenske turistične strategije, ima po besedah avtorjev, strokovne skupine portoroške visoke šole za turizem Turistica pod vodstvom dr. Maje Uran, zastavljene bolj uresničljive cilje, kot jih je imela sedanja strategija. Temelji na destinacijskem menedžmentu, tržnih nišah, dvigu kakovosti, **razvoju človeških virov** in večji prepoznavnosti Slovenije.

Najhitreje rastoči ekonomski sektor in hkrati največja industrija sveta postaja turistična industrija, ki po ocenah zaposluje več kot 10 milijonov ljudi²². Ljudje predstavljajo osrednji vir učinkovitega delovanja te delovno intenzivne industrije.

Slovenski turizem predstavlja 3,7-odstotni delež v bruto družbenem proizvodu z 1,669 milijarde evrov proizvodnje, dosega 5 odstotkov dodane vrednosti, 54.000 zaposlenih v turizmu ali 6,4 odstotka vseh zaposlenih na leto ustvari 1,3 milijarde evrov deviznega priliva, turizem pomeni 10 odstotkov slovenskega izvoznega blaga in storitev (Pavlin, 2006, str. 20). Nova strategija predvideva povečanje števila turistov do leta 2011 za 6 odstotkov – na 3,3 milijona, število nočitev za 4 odstotke – na 9,7 milijona in porast deviznega priliva za 8 odstotkov – na dve milijardi evrov (Uran, Ovsenik, 2006, str. 20).

»Turizem predstavlja pomembno razvojno in poslovno priložnost za Slovenijo. V zadnjem obdobju razvoj slovenskega turizma temelji na izgradnji fizične infrastrukture, ki je vsekakor pomembna in potrebna osnova za razvoj, istočasno pa je bilo zanemarjeno področje razvoja t. i. mehkih razvojnih elementov – kakovosti v najširšem pomenu besede, pospešenega izobraževanja za turizem in razvoja človeških virov, spodbujanja kreativnosti in inovativnosti za razvoj in oblikovanje tržno zanimivih, inovativnih ter kakovostnih integralnih turističnih proizvodov«, v uvodu predloga razvojnega načrta in usmeritev slovenskega turizma 2007–2011 (RNUST) ugotavljajo avtorji (Uran, Ovsenik, 2006, str. 5).

²¹ Poglavje je povzeto po delu Uran Maja, Ovsenik Rok: Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011, 2006.

²² Uran Maja, Ovsenik Rok: Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011, 2006.

Obdobje sprejemanja RNUST 2007–2011 prinaša nove izzive na področju slovenskega turizma in posledično tudi na področju strateškega ravnanja s človeškimi viri v turizmu. Stroka ravnanja s človeškimi viri v turizmu je v slovenskem prostoru relativno mlada in se kot področje še ni uveljavila. Obravnava človeških virov v turizmu je bila prepuščena splošnemu kadrovskemu znanju in ukrepom na tem področju. Ravnanje s človeškimi viri na področju turizma pa je zaznamovano s številnimi pojavi in aktivnostmi, ki so specifični za turistično industrijo.

Omenjene značilnosti posledično vodijo v izpeljavo značilnosti delovnega okolja v turizmu, ki ga opredeljujejo: relativno nizke plače, omejene možnosti napredovanja in razvoja kariere, neugodni modeli delovnega časa, pa tudi neprijetni fizični pogoji dela, izrazit pojav dela na črno predvsem v gostinstvu in drugo. Zato so za turistično industrijo značilni visoka fluktuacija zaposlenih, visoki stroški delovne sile in slaba učinkovitost zaposlenih.

Turistična industrija je delovno intenzivna storitvena industrija in tako odvisna od socialnih in tehničnih veščin zaposlenih, njihovih spretnosti, predanosti delu in vedenja. Vrsta in kakovost storitev kot tudi zadovoljstvo in lojalnost gostov so kritično odvisni od človeškega faktorja. Podobno je tudi skrb za gosta močno odvisna od zmožnosti in motivacije zaposlenih. Zato je pomembno, da vodje na vseh stopnjah turistične industrije ustrezno ravnajo z zaposlenimi na način, ki jih bo spodbujal k večji participaciji pri naporih za zagotavljanje visokokakovostnih storitev za goste. Izboljšanje kakovosti človeških virov v podjetju oziroma investicije v ljudi pa nedvoumno predstavljajo najbolj neposreden in stroškovno učinkovit način za izboljšanje turističnega proizvoda.

Med glavne slabosti na področju človeških virov danes štejemo:

- pomanjkanje veščin in znanj,
- visoko fluktuacijo zaposlenih,
- pomanjkanje kakovostnih programov usposabljanja in izobraževalnih programov za področje turistične dejavnosti na vseh nivojih,
- slabo podobo turistične industrije kot delodajalca,
- nekonkurenčne nagrade in slabe delovne pogoje,
- razkorak med potrebami industrije in izobraževanjem,
- neprepoznavanje dolgoročnih koristi človeških virov in dajanje prednosti kratkoročnim prioritetam,
- upadanje interesa za delo v turizmu in pogosto nerazumevanje lokalnega prebivalstva glede priložnosti, ki jih ponuja turizem njihovem okolju.

V tem kontekstu se zdi nova paradigma opcije razvoja človeških virov v turizmu bistvenega pomena (Uran, Ovsenik, 2006, str. 43).

Politika razvoja človeških virov v turizmu vključuje ključne ukrepe in aktivnosti, ki bodo pripomogli k učinkovitejšemu razvoju človeških virov v turizmu in s tem povezani kakovosti turističnih proizvodov ter konkurenčnosti slovenskega turizma. Temeljno izhodišče politike razvoja človeških virov je, da je razvoj človeških virov odgovornost vseh javnih in zasebnih partnerjev ter civilne družbe s področja turizma. Med njimi se mora vzpostaviti partnerstvo na področju načrtovanja, oblikovanja in izvajanja izobraževanja ter usposabljanja kadrov. Politika razvoja človeških virov mora tako nastati kot konsenz vseh ključnih partnerjev, in sicer predstavnikov turističnega gospodarstva – delodajalcev, zaposlenih v turizmu – lokalne skupnosti, izobraževalnih institucij in subjektov civilne družbe na področju turizma.

Temeljne usmeritve razvoja človeških virov so vezane na:

- zagotavljanje kakovosti izobraževanja in usposabljanja na vseh nivojih od poklicnega do podiplomskega študija z razvojem novih sodobnih programov izobraževanja in usposabljanja ter ob upoštevanju potreb gospodarstva in drugih uporabnikov znanja;
- spodbujanje razvoja programov praktičnega izobraževanja in usposabljanja posebnih trenerjev za izvajanje praktičnih znanj na vseh področjih;
- pospeševanje prenosa tujega znanja v slovenski turistični izobraževalni sistem s strokovnim usposabljanjem predavateljev in izmenjavo študentov v tujini;
- razreševanje razkorakov med partnerji na področju izobraževanja in usposabljanja;
- zagotavljanje boljših delovnih pogojev;
- pospeševanje turistične vzgoje v vrtcih in osnovnih šolah ter pospeševanje turistične podjetniške kulture med lokalnim prebivalstvom predvsem v turistično razvitih krajih (Uran, Ovsenik, 2006, str. 44).

Posredno ti ukrepi lahko prispevajo k izboljšanju ugleda turizma v javnosti.

»Turistična dejavnost je in ostaja dejavnost z največjim številom zaposlenih ljudi. Nastaja v postindustrijski dobi, kjer organizacijske teorije, ki je nastala kot plod izkušenj industrijske dobe (ki se umika v zgodovino) in je izpostavljena dilemam izkušenj iz prejšnje dobe, ne more uporabiti direktno, mehanično. Vendar ima pomembno mesto tako pri strukturiranju sodelujočih skupin organizacij in ljudi kot pri pridobivanju mednarodnih dohodkovnih tokov. Obstoječa, na novo globalno organizirana turistična dejavnost se mora oblikovati novim pogojem primerno; mora se organizirati in strukturirati na nov način. To pomeni nov pristop (digitalna ekonomija) in nove poglede na človeka/organizacijo kot ustvarjalno bitje/sistem, ki ustvarja storitev in hkrati ustvarja ter ohranja samega sebe« (Uran, Ovsenik, 2006, str. 22).

4. PROJEKTNI PREDLOG: IZZIVI IN PRILOŽNOSTI GOSTINSTVA – ZNIŽEVANJE DEFICITARNOSTI, SOCIALNE MARGINALIZACIJE IN OSIPNIŠTVA POKLICA NATAKAR

Vsak projektni predlog, ki je kandidat za finančno pomoč EU, ima svoje posebnosti. Izrazoslovje, uporabljeno pri pripravi projektnih predlogov, je zelo raznoliko in precej zahtevno. Poleg pojmov, ki izhajajo iz evropske zakonodaje in prakse na tem področju, k temu pripomorejo posebnosti projektov z nekaterih področij, delno pa tudi specifični izrazi ekonomske stroke. Da bi prijavitelji projektne predloge lažje in pravilneje pripravili, pozneje pa bi jih ocenjevalci in drugi strokovnjaki, ki v komisiji odločajo o njihovem (so)financiranju, pravilno razumeli, je temeljno izhodišče vsakega projektnega predloga izdelava študije izvedljivosti (angl. feasibility study). To je tehnološko-tehnična in ekonomska podlaga za investicijsko odločitev, ki zajema povzetke posameznih analiz, študij, idejnih in drugih projektov ter preostalih zbranih informacij, ki sestavljajo dokumentacijsko osnovo projekta. Vsebina študije izvedljivosti je v splošnem naslednja:

1. POVZETEK	2.1.1. Ozemeljski in okoljski vidiki
1.1. Predlagatelji projekta in pooblaščenec	2.1.2. Demografija
1.2. Predmet analize	2.1.3. Socialno-kulturni elementi
1.2.1. Naziv projekta	2.1.4. Ekonomski vidiki
1.2.2. Kratek opis projekta	2.2. Institucionalni in politični vidiki
1.2.2.1. Področje (sektor)	2.2.1. Splošne politične razmere
1.2.2.2. Lokacija	2.2.2. Viri financiranja
1.2.2.3. Vplivno območje projekta	2.2.3. Finančno pokritje
1.3. Cilji (predlagatelj)	2.2.4. Administrativne in postopkovne obveze
1.4. Predhodne izkušnje s podobnimi projekti	2.2.5. Predvideni čas za pridobivanje dovoljenj, plačilo licenc
1.5. Kratka predstavitev poročila o oceni projekta	3. PONUDBA IN POVPRŠEVANJE PO REZULTATIH (OUTPUTIH) PROJEKTA
1.5.1. Avtorji poročila	3.1. Ocena potencialnega povpraševanja
1.5.2. Namen poročila, povezava z drugimi projekti	3.1.1. Potrebe, ki naj bi jih projekt pokrival v določenem časovnem obdobju
1.5.3. Metodologija za analizo projekta	3.1.2. Sedanji in prihodnji trendi povpraševanja
1.6. Glavni rezultati analize	3.1.3. Načini nabave in distribucije
1.6.1. Finančni donosi	3.1.4. Rezultati specifičnih tržnih raziskav
1.6.2. Ekonomski donosi	3.2. Konkurenca
1.6.3. Vpliv na zaposlovanje	3.2.1. Značilnosti ponudbe sorodnih izdelkov/storitev
1.6.4. Okoljski vplivi	3.2.2. Struktura konkurence, če obstaja in če se da napovedati
1.6.5. Drugi rezultati	
2. DRUŽBENOEKONOMSKI VIDIK	
2.1. Pomembni elementi z družbenoekonomskega vidika	

- 3.2.3. Dejavniki uspeha in povpraševanje po rezultatih (outputih) projekta
- 3.3. Predlog strategije
 - 3.3.1. Izdelki/storitve (outputi)
 - 3.3.2. Cene
 - 3.3.3. Pospeševanje prodaje
 - 3.3.4. Distribucija
 - 3.3.5. Trženje (prodaja)
- 3.4. Ocena deleža potencialne uporabe
 - 3.4.1. Napoved obsega prodaje
 - 3.4.2. Tržni deleži, pokritje različnih potreb
 - 3.4.3. Napoved na podlagi predstavitve predpostavk in uporabljenih tehnik

4. TEHNOLOŠKE VARIANTE IN PLAN PROIZVODNJE

- 4.1. Predstavitev pomembnejših tehnoloških alternativ
- 4.2. Izbor primerne tehnologije
- 4.3. Zgradbe in oprema
- 4.4. Fizični inputi za delovanje
- 4.5. Potrebe po kadrih
- 4.6. Potrebe po energiji
- 4.7. Ponudniki tehnologije
- 4.8. Stroški investicije
 - 4.8.1. Planiranje, projektiranje in druga strokovna dela
 - 4.8.2. Zgradbe
 - 4.8.3. Stroji (oprema)
- 4.9. Plan proizvodnje za ekonomsko dobo projekta
- 4.10. Struktura ponudbe izdelkov/storitev
- 4.11. Organizacija proizvodnje

5. ČLOVEŠKI VIRI (KADRI)

- 5.1. Organizacijska struktura (diagram)
- 5.2. Spisek osebja in plačnih razmerij
 - 5.2.1. Vodstvo
 - 5.2.2. Pisarniško osebje
 - 5.2.3. Tehnični kadri
 - 5.2.4. Fizični delavci
- 5.3. Zunanje storitve
 - 5.3.1. Administrativno osebje
 - 5.3.2. Tehnični kadri
 - 5.3.3. Drugi
- 5.4. Postopki zaposlovanja
- 5.5. Postopki izobraževanja

5.6. Letni stroški

6. LOKACIJA

- 6.1. Idealni pogoji za lokacijo
- 6.2. Alternativne možnosti
- 6.3. Izbira kraja in njegove značilnosti
 - 6.3.1. Klimatski pogoji, okoljski vidiki
 - 6.3.2. Lega ali območje
 - 6.3.3. Transport in komunikacije
 - 6.3.4. Zagotavljanje vode in energije
 - 6.3.5. Odstranjevanje odpadkov
 - 6.3.6. Vladni predpisi
 - 6.3.7. Politika lokalnih oblasti
 - 6.3.8. Opis predlagane lokacije
- 6.4. Stroški nakupa in priprave zemljišča
- 6.5. Razpoložljivost lokacije
- 6.6. Infrastrukturne zahteve

7. IZVEDBA

- 7.1. Analiza trajanja izvedbe (projektni cikel)
 - 7.1.1. Izbor vodstvene skupine za projekt
 - 7.1.2. Opredelitev informacijskega sistema
 - 7.1.3. Pogajanja za odkup znanja in izkušenj (know-how) ter nabavo strojev oziroma opreme
 - 7.1.4. Načrtovanje izgradnje in razpored pogodbenih aktivnosti
 - 7.1.5. Finančna pogajanja
 - 7.1.6. Nakup zemljišč in licenc
 - 7.1.7. Organizacijska struktura
 - 7.1.8. Zaposlovanje vodstvenih kadrov
 - 7.1.9. Zaposlovanje in izobraževanje osebja
 - 7.1.10. Pogodbe za oskrbo (nabavne pogodbe)
 - 7.1.11. Distribucijske (prodajne) pogodbe
- 7.2. Stolpični graf (ali PERT diagram) glavnih faz
- 7.3. Pomembne informacije o trajanju izvedbe, ki jih je treba upoštevati pri finančni analizi

8. FINANČNA ANALIZA

- 8.1. Osnovne predpostavke za finančno analizo
 - 8.1.1. Časovno obdobje

- 8.1.2. Nabavne cene inputov projekta (surovin in materiala) ter prodajne cene končnih izdelkov/storitev (outputov projekta)
- 8.1.3. Realna finančna stopnja donosnosti
- 8.2. Investicije v osnovna sredstva
- 8.3. Predhodni izdatki (dobro ime, goodwill)
- 8.4. Obratna sredstva
- 8.5. Skupna vrednost investicije
- 8.6. Prihodki in stroški poslovanja
- 8.7. Viri financiranja
- 8.8. Finančni plan
- 8.9. Bilanca stanja (sredstva in viri sredstev)
- 8.10. Izkaz uspeha
- 8.11. Določitev neto denarnega toka
 - 8.11.1. Neto tok za izračun kumulativnih donosov
 - 8.11.2. Neto tok za izračun donosa na vloženi lastniški kapital (javni ali zasebni)
- 8.12. Neto sedanja vrednost/interna stopnja donosnosti

9. DRUŽBENO EKONOMSKA ANALIZA STROŠKOV IN KORISTI

- 9.1. Obračunske enote in diskontne stopnje za analizo stroškov in koristi
- 9.2. Analiza družbenih stroškov
 - 9.2.1. Izkrivljenost cen izdelkov/storitev (outputov)
 - 9.2.2. Popačenost stroškov plač
 - 9.2.3. Davčni vidiki
 - 9.2.4. Zunanji stroški
 - 9.2.5. Nedenarno izraženi stroški, vključno z okoljskimi vidiki
- 9.3. Analiza družbenih koristi
 - 9.3.1. Izkrivljenost cen izdelkov/storitev (outputov)
 - 9.3.2. Družbene koristi zaradi povečanega zaposlovanja
 - 9.3.3. Davčni vidiki
 - 9.3.4. Zunanje koristi
 - 9.3.5. Nedenarno izražene koristi, vključno z okoljskimi vidiki

- 9.4. Ekonomska stopnja donosnosti ali neto sedanja vrednost projekta v denarnih enotah
- 9.5. Dodatni ocenjevalni kriteriji
 - 9.5.1. Predstavitev rezultatov z vidika splošnih ciljev, določenih s politiko EU
 - 9.5.2. Porast družbenih prihodkov v EU
 - 9.5.3. Zmanjšanje neskladij z vidika BDP na prebivalca med regijami EU
 - 9.5.4. Povečanje zaposlenosti
 - 9.5.5. Izboljšanje kakovosti okolja
 - 9.5.6. Drugi cilji, ki jih določijo Komisija, regionalne in nacionalne oblasti

10. ANALIZA TVEGANJ

- 10.1. Opredelitev kritičnih spremenljivk z analizo občutljivosti
 - 10.1.1. Dejavniki ponudbe in povpraševanja
 - 10.1.2. Spremenljivke, ki vplivajo na plasma izdelkov/storitev (outputov)
 - 10.1.3. Človeški viri
 - 10.1.4. Časovni in drugi izvedbeni dejavniki
 - 10.1.5. Finančne spremenljivke
 - 10.1.6. Ekonomske spremenljivke
- 10.2. Simulacija najslabšega/najboljšega scenarija
- 10.3. Analiza verjetnosti²³

²³ Povzeto po Priročniku za analizo stroškov in koristi investicijskih projektov (strukturni sklad – ESRR, Kohezijski sklad in ISPA) Službe za evalvacijo Generalnega direktorata za regionalno politiko; dosegljiv je na spletnih straneh Evropske komisije: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docger/ner/guides/cost/guide02_en.pdf

Projektni predlog, predstavljen v nadaljevanju, temelji na predlagani vsebini študije izvedljivosti in je usklajen z zadevnimi regionalnimi razvojnimi in nacionalnimi strategijami s področja ekonomske in socialne kohezije ter razvoja človeških virov. Razvit je kot pilotni projekt, ki ima močan vpliv na čezmejno regijo in kaže znaten prispevek k strateškim ciljem drugih nacionalnih in regionalnih razvojnih strategij in programov, dopolnjuje povezane projekte in preko sinergističnih vplivov dosega velik učinek na upravičeno območje Sosedskega programa.

4.1. Projektni predlog

4.1.1. Povzetek

Ustrezno usposobljeni človeški viri so pogoj za vzpostavljanje ekonomsko in socialno stabilnega gospodarstva. V Sloveniji so precejšnja neskladja na trgu dela, ki se odražajo v strukturi brezposelnosti v Sloveniji in vseh njenih regijah. Kljub temu da se delež v zadnjih letih znižuje, je 42,4 % brezposelnih brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe zaskrbljujoč. Poglavitni razlog strukturne brezposelnosti je pomanjkljiva, nezadostna ali neustrezna izobraženost in usposobljenost človeških virov: na eni strani je med brezposelnimi veliko število oseb z neustrezno izobrazbo (izobrazbo za poklice, po katerih delodajalci ne povprašujejo), na drugi strani pa je ponudba delovnih mest za opravljanje nekaterih poklicev bistveno večja, kot je oseb, usposobljenih za njihovo opravljanje.

Med deficitarne poklice med drugim uvrščamo poklice: obdelovalec kovin, računalničar, strojnik, farmacevt, gradbenik ... V zadnjih letih je opazno tudi upadanje zanimanja za poklicno izobraževanje v programu natakara²⁴.

Po ocenah strokovnjakov, poznavalcev problematike deficitarnosti, poklicne marginalizacije in osipništva poklica natakara, je zanimanje za omenjeni poklic v zadnjih letih upadlo na »alarmantno« raven. Po nekaterih podatkih ravnateljev in pedagogov srednjih šol za gostinstvo in turizem zadnje generacije osnovnošolskih otrok sploh niso pokazale zanimanja za vpis v programe na njihovih šolah, tako da se šole srečujejo s situacijo, ko praktično ni več prvih letnikov programa natakara.

Statistični in z intervjuji pridobljeni podatki (navedeni v nadaljevanju), strnjeni v študijo, potrjujejo dejstvo²⁵, da zadnje generacije učencev osnovnih šol sploh niso pokazale zanimanja za vpis v program natakara, in praktično ni več prvih letnikov programa natakara.

Poklic je torej deficitaren, uživa negativni ugled, strokovno usposobljeni natakariji »bežijo« (za boljšim zaslužkom, boljšimi delovnimi pogoji) in delni vzrok za nastalo

²⁴ Vir: [URL: <http://www.sigov.si/mddsz/index=958&PHPSESSID=541c3a4fe6b9eb2356>], 21. 7. 2005.

²⁵ Vir: [URL: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/vpis/2006/vpis_srednje_06_07_6.doc], Ministrstvo za šolstvo in šport, 24. 3. 2006.

stanje je neusklajeno sodelovanje izobraževanja, zakonodaje in gospodarstva (ceha).

V prvi vrsti projekt omogoča preprečevanje osipništva in s tem omejevanje dotoka težje zaposljivih ljudi na trg dela. Tako se posredno preprečuje nevarnost socialne marginalizacije mladih ter omogoča povečevanje konkurenčnosti in uspešnosti sektorja gostinstva z namenom povečevati konkurenčnost regije.

Projekt prav tako pomeni izmenjavo dobre, doma uveljavljene prakse, na ravni razpisanih ukrepov znižuje stopnjo deficitarnosti poklica natakara in prispeva k večji kvalificiranosti delovne sile poklica natakara na obravnavanem čezmejnem območju, dvigu stopnje povezanosti trga delovne sile, večji preglednosti trga; projekt bo tako po zaključku programov izobraževanja kvalificiranim ljudem omogočil enake priložnosti, konkurenčnost na trgu delovne sile, večji vpis v program bo posredno vplival na zmanjšanje strukturne brezposelnosti območja ter zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela.

V okviru prednostnih nalog razpisa Pobuda Skupnosti INTERREG IIIA: Sosedski program Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004–2006 je projekt razvrščen v prvo prednostno nalogo: gospodarska in socialna kohezija ter razvoj človeških virov, in sicer pod ukrep 1. 2: skupni razvoj človeških virov.

4.1.1.1. Področje (sektor)

Projektni predlog pokriva tri področja. Prvo je področje nacionalnega poklicnega izobraževanja. Tu se projekt loteva preprečevanje osipništva in s tem omejevanje dotoka težje zaposljivih ljudi na trg dela. Na področju nacionalnega zaposlovanja v sektorju gostinstva in turizma gre za preprečevanje deficitarnosti po klasifikaciji Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in s tem posledično preprečevanje nevarnosti socialne marginalizacije mladih ter področje regionalnega razvoja. Tu gre za povečevanje konkurenčnosti in uspešnosti sektorja gostinstva z namenom povečevanja konkurenčnosti regije in zmanjševanja regijskih neskladij na trgu dela.

4.1.1.2. Lokacija

Projektni predlog je lokacijsko opredeljen kot medregijski (nacionalni) in mednarodni projekt; »domicilna« lokacija je na sedežu prijavitelja, ki zajema Pomurje, partnerji v projektu pa »pokrivajo« Podravsko, Savinjsko ter Osrednjeslovensko regijo in madžarsko županijo Zala.

4.1.1.3. Vplivno območje projekta (regijski, nacionalni, mednarodni ...)

Projektni predlog bo imel vpliv na lokalni, regijski, nacionalni in mednarodni ravni. Aktivnosti projekta bodo prispevale k vzpostavitvi čezmejnega sodelovanja, novih poznanstev učencev osnovnih šol, dijakov, njihovih učiteljev in profesorjev, strokovne in laične javnosti. Čezmejno sodelovanje bo potekalo med izobraževalnimi institucijami in s prenosom izkušenj tudi med neprofitnimi organizacijami in državnimi, civilnimi institucijami in gospodarskimi subjekti. To bo vplivalo na oblikovanje dolgotrajnih partnerstev, katerih rezultat bo iskanje nadaljnjih skupnih interesov in ciljev.

Dolgoročno se bo pokazal vpliv projekta na:

- a) zmanjševanje vrzeli med povpraševanjem in ponudbo za poklic natakar z lažjim pretokom informacij (spletna stran, e-klepetalnica, objave v tisku ...) in povečanjem mobilnosti pretoka delovne sile;
- b) povečanje zaposljivosti regionalne delovne sile na trgu, in sicer z dviganjem poklicne izobrazbe in strokovne usposobljenosti natakarjev;
- c) usklajevanje upravnih in pravnih pravil/ovir na področju izobraževanja in trga delovne sile v gostinstvu (zniževanje prevelike liberalizacije poklica natakar in uvedba nekaterih »bolj prijaznih« terminov za poklic natakar – gostitelj).

4.1.2. Vsebina aktivnosti projekta

Projekt je razdeljen na delovne sklope (DS), ki so oblikovani po vsebini. Prvi delovni sklop je *Upravljanje projekta*. Prijavitelj je odgovoren za nadzor nad izvajanjem celotnega projekta, zato bo imenoval vodjo celotnega projekta in vodjo svoje projektne skupine ter oblikoval projektno skupino prijavitelja. Organiziral in pripravil bo vse, kar je treba za izvedbo dogovorjenih aktivnosti, oblikoval skupni, mednarodni promocijski konzorcij iz dijakov in učiteljev in vse potrebno za medijsko podprtost projekta.

Prijavitelj skrbi za celotno spremljanje in finančno upravljanje projekta ter posebej za spremljanje in finančno upravljanje svojih projektne dejavnosti. Vodi in usklajuje projektno partnerstvo, zbira podatke in poročila partnerjev ter pripravlja skupna projektne poročila za pogodbeni organ. V ta namen vodi ločene računovodske evidence za potrebe projekta in arhivira vse dokumente v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Partner 1 je odgovoren za imenovanje svojega vodje, oblikovanje projektne skupine in za izvedbo njemu dodeljenih aktivnosti. Skrbi za finančno upravljanje svojih projektne dejavnosti, redno poročanje in zagotavljanje drugih podatkov prijavitelju, za arhiviranje dokumentov v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Partner 2 je odgovoren za imenovanje svojega vodje, oblikovanje projektne skupine in za izvedbo njemu dodeljenih aktivnosti. Skrbi za spremljanje in redno poročanje prijavitelju, arhiviranje dokumentov v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Tuja partnerja – partner 3 in partner 4 – sta odgovorna za imenovanje vsak svojega vodje projekta in oblikovanje svoje projektne skupine ter za izvedbo njima dodeljenih aktivnosti. Partnerja vsak zase skrbita za upravljanje svojih projektnih dejavnosti, redno poročanje in zagotavljanje drugih podatkov prijavitelju ter arhiviranje dokumentov v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Partner 5 je odgovoren za imenovanje svojega vodje projekta in za izvajanje svojih projektnih dejavnosti, vodenje evidence za ta projekt in redno poročanje ter arhiviranje dokumentov v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Partner 6 je odgovoren za imenovanje svojega vodje projekta in oblikovanje svoje projektne skupine, ki bo organizirala in izvajala svoje projektne dejavnosti. Skrbi za vodenje ločene računovodske evidence za ta projekt, redno poročanje in zagotavljanje drugih podatkov prijavitelju, pošiljanje originalnih računovodskih listin v prilogi poročil prijavitelju in arhiviranje dokumentov v zvezi s projektom za obdobje, ki je zahtevano v razpisni dokumentaciji.

Delovni sklop 2: *Informiranje in obveščanje*. Vsi dogodki/dejavnosti bodo medijsko podprti z objavami vabil, s poročili o poteku dogodkov, s članki o izsledkih in s končnimi poročili o poteku dejavnosti v strokovni reviji za gostinstvo, turizem in prehrano, v lokalnih časopisih in na nacionalni ravni s članki v dnevnikih časopisih, prispevki na televiziji, prispevki in pogovornimi oddajami na temo poklic natakar. Prav tako bo z namenom obveščanja postavljen nov spletni portal v slovenskem, madžarskem in angleškem jeziku – internetna stran in e-klepetalnica projekta s povezavo na že obstoječe strani prijavitelja in vse druge internetne strani partnerjev. Organiziran in izveden bo zaključni dogodek, na katerem bodo predstavljeni vsebina, potek in rezultati projekta.

Delovni sklop 3: *Delovno srečanje* s povabljenimi strokovnjaki iz Slovenije in Madžarske. Povabljeni so ožja in širša strokovna javnost ter drugi zainteresirani. Cilj je identificirati stanje poklica danes in vzroke (vseh vpletenih strani), zakaj je do tega stanja sploh prišlo, kako situacijo vidijo strokovnjaki in kaj imajo namen narediti »za jutri«, da se stanje izboljša. Zadnji del je namenjen predstavitvi madžarskega izobraževalnega sistema in izkušnji z njim.

Delovni sklop 4: *Strokovni ekskurziji dijakov in profesorjev* – a) prijavitelja in partnerjev na Madžarsko z izvajanjem projektnih dejavnosti in b) madžarskih partnerjev v Slovenijo in izvajanje dogovorjenih aktivnosti projekta.

Delovni sklop 5: *Vzajemna izmenjava izkušenj/modelov dobre prakse – z Madžarske v Slovenijo* (predstavitev/prenos dela sistema izobraževanja, ki Madžarom omogoča usklajevanje trga dela za poklic natakar); *iz Slovenije na Madžarsko* (predstavitev in prenos modela sodelovanja institucij, ki imajo moč odločanja in kreirajo slovenski turistično-gostinski prostor: predstavitev in prenos shem sodelovanja srednjih, višjih, visokih gostinsko-turističnih šol, državnih in civilnih ustanov, ki delujejo na področju turizma, strokovnih revij, hotelov in zdravilišč, restavracij, gostiln, turističnih agencij, kmetij, podjetij, ki se ukvarjajo s proizvodnjo, zastopanjem izdelkov in storitev, povezanih z gostinstvom in turizmom).

V zadnji, šesti delovni sklop so uvrščene aktivnosti *administrativne, tehnične in računovodske podpore* projekta.

4.1.2.1. Ciljne skupine in razlogi zanje

S projektnim predlogom se identificira ciljne skupine in neposredne ali posredne uporabnike projekta. Poda se tudi kratka razlaga o tem, kakšna je povezava med njimi in projektom ter na kakšen način bodo uporabniki vključeni vanj. Podano mora biti predvideno število neposrednih in posrednih uporabnikov projekta. Glavna razlika med ciljnim skupinami in končnimi uporabniki je ta, da je ciljna skupina skupina ljudi ali organizacija, ki bo od projekta imela pozitivne koristi – kratkoročno ali dolgoročno (v konkretnem projektnem predlogu so to: osnovnošolci in njihovi starši, učitelji osnovnih šol, osipniki, brezposelni in druga zainteresirana javnost), končni uporabniki (neposredni ali posredni) pa so organizacije in ljudje, ki bodo imeli koristi od nepovratnih sredstev, dodeljenih za projekt (v konkretnem projektnem predlogu je to: 20 dijakov partnerskih srednjih šol za gostinstvo in turizem, ki v okviru projekta izvajajo aktivnosti promocije poklica natakar, kar pomeni, da bodo imeli neposredno korist od projekta; pri organizaciji in kot mentorji sodelujejo njihovi učitelji in profesorji; končni uporabnik je tudi strokovna javnost, za katero bo v okviru projekta s sredstvi EU izvedeno strokovno srečanje).

4.1.3. Cilji in skladnost z razvojnimi programi

4.1.3.1. Cilji projekta

Namen projekta je spodbuditi približevanje izobraževanja in usposabljanja zahtevam trga dela ter posledično zmanjševanje neskladja med poklicno ponudbo in povpraševanjem na trgu dela oziroma povečati interes mladine (kakor tudi

odraslih) za vpis v tiste izobraževalne programe rednega šolanja in programe izobraževanja odraslih, ki izobražujejo za poklic natakarkar.

Cilji projekta so naslednji:

- a) spodbujanje izobraževanja za deficitarne poklice v smeri regionalnega razvoja in dvigovanje zavesti o pomembnosti poklicev;
- b) preprečevanje osipništva in s tem omejevanje dotoka težje zaposljivih ljudi na trg dela; s tem se posredno preprečuje nevarnost socialne marginalizacije mladih;
- c) povečanje konkurenčnosti in uspešnosti sektorja gostinstva z namenom povečevanja konkurenčnosti regije in posledično zmanjševanja regijskih neskladij na trgu dela;
- d) promocija poklica natakarkar z namenom dvigovati zavest o pomembnosti poklica natakarkar oziroma podobo (in samopodobo) poklica natakarkar med osnovnošolci kot neposrednimi ciljnimi skupinami kakor tudi med osnovnošolskimi učitelji, ki predstavljajo posredne ciljne skupine in hkrati subsidiarja (znanja in dvigovanja zavesti o pomembnosti poklica); dvigovati zavest o pomembnosti in potrebnosti poklica natakarkar v Sloveniji in sosednjih regijah; hkrati oziroma vzporedno pa je namen seveda tudi dvigovanje (že omenjene) samopodobe poklica med dijaki srednjih šol za gostinstvo in turizem in njihovimi profesorji kakor tudi dvig zaupanja dijakov v lastne sposobnosti in znanje; in ne nazadnje je program namenjen tudi strokovni (tako ožji kot širši) javnosti; z vsem tem se dolgoročno dosega posredni vpliv na dvig zaposlenosti v regijah;
- e) razvoj koalicije/partnerstva/promocijske mreže za razvoj človeških virov;
- f) sodelovanje med šolsko in delovno sfero – delodajalci je prešibko tudi na področju izobraževalne infrastrukture;
- g) preprečevanje »bega možganov« oziroma številnih migracij kadra v druge slovenske regije in v tujino.

Pri vseh projektnih predlogih so zelo pomembni tudi povezave, poznanstva, sodelovanja. Ker zgolj lokalno delovanje ne zagotavlja primernih rezultatov, je projekt zastavljen tako, da pokriva širše območje, in sicer Pomursko, Podravsko in Savinjsko regijo. V okviru projekta bodo udeleženci navezali stike z dijaki iz različnih krajev (s pomočjo sodobne IKT).

Vsi navedeni cilji so v skladu s prednostnimi nalogami in ukrepi nacionalnih razvojnih politik ter razvojnih politik Evropske unije, kar bo natančneje predstavljeno v nadaljevanju.

4.1.3.2. Skladnost z razvojnimi (regijskimi/nacionalnimi/EU) programi

4.1.3.2.1. Državni razvojni program 2001–2006

Osnovna cilja DRP izhajata iz osnovnega cilja Strategije gospodarskega razvoja Republike Slovenije, in sicer sta to:

- zmanjšanje gospodarskega zaostanka Slovenije glede na povprečje Evropske unije;
- zaustavitev povečanja razlik med slovenskimi regijami na ravni SKTE 2 (DRP, 2001, str. 104).

V okviru DRP v obdobju 2001–2006 je druga razvojna prednostna naloga »znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje«. V okviru te druge razvojne prednostne naloge je Program 1 »Zaposljivost in vseživljenjsko učenje«, ki je sestavljen iz petih podprogramov:

- a) Izboljšanje zaposljivosti in preprečevanje daljše nezaposlenosti aktivnega prebivalstva;
- b) *Pospeševanje poklicne mobilnosti in izboljšanje položaja mladih na trgu dela;*
- c) *Ustvarjanje možnosti za povečanje zaposljivosti;*
- d) Razvoj in uvajanje sistemov za spodbujanje vseživljenjskega učenja;
- e) Izboljševanje dostopnosti in spodbujanje vključevanja v aktivnosti vseživljenjskega učenja.

Projektni predlog sodi v dva od petih podprogramov. Prvi je podprogram *b) Pospeševanje poklicne mobilnosti in izboljšanje položaja mladih na trgu dela*. Tu zaželene aktivnosti vključujejo naslednje: programe ustvarjanja delovnih mest za mlade, dualni sistem vajeništva, delovne izkušnje, mreže in partnerstva za razvoj programov za mlade, *poklicno usposabljanje*, še posebej za IT, osnovna znanja, programe javnih del, vpeljevanje delovnih shem, shem osebnega razvoja, programe predpoklicnega izobraževanja in usposabljanja, študijske klube, učenje na daljavo, podjetniške sheme, svetovanje, vodenje in zastopanje, lastni življenjski in učni portfelj.

Drugi podprogram pa je *c) Ustvarjanje možnosti za povečanje zaposljivosti*, kjer so pod zaželene aktivnosti vključene naslednje: vzpostavitev partnerstva na regionalnem *in lokalnem nivoju*, *sheme promocijskih mrež*, poklicno svetovanje, svetovanje in vodenje pri zaposlitvi, deregulacija poklicev, informacijski, spremljevalni in ocenjevalni sistemi (DRP, 2001, str. 123).

4.1.3.2.2. Enotni programski dokument

EPD predstavlja akcijski načrt Republike Slovenije za obdobje 2004–2006, ki določa, kako bo Slovenija dosegala svoje strateške cilje in usmeritve. Gre za

skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, saj bosta obe kot partnerici sodelovali v njegovi izvedbi in financiranju (EPD, 2003, str. 15).

Osrednja cilja EPD:

2. cilj – rast zaposlenosti: gospodarska rast se mora kazati tudi v ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju sedanjih;

3. cilj – uravnotežen regionalni razvoj: cilji uravnoteženega regionalnega razvoja se bodo uresničevali s prostorsko (regionalno) usmerjenim pristopom, ki naj zagotovi, da bosta rast BDP in rast zaposlenosti povečali blaginjo tudi v manj razvitih, pretežno obrobni regijah (EPD, 2003, str. 9).

Aktivnosti, predvidene v okviru EPD, sledijo strateškim razvojnim ciljem Slovenije, ki so opredeljeni v SGRS: (i) trajnostna rast blaginje ljudi, ki živijo v Sloveniji, (ii) prizadevanje za dolgoročen in uravnotežen napredek vseh treh razvojnih sestavin – gospodarske, socialne in okoljske – in (iii) posvečanje posebne pozornosti uravnoteženemu regionalnemu razvoju ob upoštevanju socialnih in okoljskih vidikov.

Strateške prioritete, zastavljene v SGRS, so izpeljane v konkretne programe, ukrepe in projekte v DRP, ki je ključni slovenski izvedbeni dokument dolgoročnega razvojnega načrtovanja. Podpora iz strukturnih skladov, ki se programira v obliki EPD, pomeni eno od ključnih orodij politike za spodbujanje slovenskih strateških razvojnih ciljev (EPD, 2003, str. 7).

Glavni namen kohezijske in strukturne politike EU je pomagati zmanjševati gospodarske in socialne razlike. Medtem ko za opredelitev svojih razvojnih prednostnih nalog odgovarjajo države članice in regije same, je treba v primerih sofinanciranja programov iz skladov EU upoštevati tudi prednostne naloge Skupnosti, tako da se zagotavlja gospodarska in socialna kohezija na ravni Skupnosti. V ta namen je Komisija sprejela okvirne smernice glede relevantnih in sprejetih politik Skupnosti, povezanih s cilji skladov.

Te integralne večletne strategije se morajo osredotočiti na tri glavne prednostne naloge: (1) povečevanje konkurenčnosti regionalnih gospodarstev, tako da se zagotavljajo trajna delovna mesta, (2) *zaposlovanje in krepitev socialne kohezije, v glavnem z razvojem človeških virov*, in (3) razvoj urbanih in podeželskih okolij v okviru uravnoteženega evropskega prostora (EPD, 2003, str. 105).

Osrednji cilji slovenskega EPD (zmanjševanje zaostajanja BDP na prebivalca za povprečjem EU in rast zaposlovanja) in izbranih prednostnih nalog, usmerjenih na krepitev konkurenčnosti, razvoj človeških virov in zaposlovanja ter na gospodarsko infrastrukturo, so v celoti skladni z zgornjimi smernicami Komisije za programe v obdobju 2000–2006 (EPD, 2003, str. 105).

4.1.3.2.3. Dopolnilo Enotnega programskega dokumenta

Prednostna naloga v Dopolnilu EPD-ja št. 2: znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje ima pod cilji navedeno: Izvajanje ukrepov v okviru te prednostne naloge bo usmerjeno na naslednji *splošni cilj*: vlagati v znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanja zaradi (i) povečanja števila kakovostnih delovnih mest, (ii) *zmanjšanja brezposelnosti*, (iii) spodbujanja socialnega vključevanja skupin s posebnimi potrebami, (iv) spodbujanja vseživljenjskega učenja z višjo kakovostjo in lažjo dostopnostjo izobraževanja in usposabljanja za življenje in delo ter (v) zvišanja ravni usposobljenosti in prilagodljivosti delavcev.

Splošni cilji v okviru te prednostne naloge bodo doseženi z osredotočenjem razpoložljivih virov na omejeno število ukrepov in v okviru teh ukrepov na programe in dejavnosti z naslednjimi *specifičnimi cilji*: (i) zviševanje stopnje zaposlenosti – posredno – in zniževanje stopnje brezposelnosti; posebna pozornost bo posvečena preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti in pomoči brezposelnim na poti do zaposlitve; (ii) zviševanje udeležbe ljudi s posebnimi potrebami in težavami na trgu dela; (iii) zagotavljanje osnovnih človeških virov in infrastrukturnih predpogojev za izboljšanje kulture vseživljenjskega učenja v Sloveniji in izboljšanje kakovosti in dostopa do izobraževanja in usposabljanja skozi celo življenje; (iv) izboljšanje usposobljenosti in spretnosti za spodbujanje prilagodljivosti zaposlenih in podjetij ter ustvarjanje novih kakovostnih delovnih mest (Dopolnilo EPD, 2004, str. 34).

Specifični cilji ukrepov in aktivnosti v okviru te prednostne naloge so:

- višanje stopnje delovne aktivnosti in nižanje stopnje brezposelnosti, in sicer s posebnim poudarkom na preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti in pomoči brezposelnim pri njihovi integraciji na trg dela;
- pospeševanje socialnega vključevanja skupin prebivalstva s posebnimi potrebami in tistih, pri katerih obstaja tveganje izključitve s trga dela;
- razvoj programov in dostopnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja z vgrajevanjem dejavnikov vseživljenjskega učenja in krepitev kakovosti teh programov;
- zviševanje izobrazbene in kvalifikacijske ravni zaposlenih in njihove prilagodljivosti novim oblikam organizacije dela.

Aktivnosti bodo potekale v okviru štirih ukrepov, ki bodo financirani iz ESS:

- razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela,
- pospeševanje socialnega vključevanja,
- vseživljenjsko učenje,
- spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti (Dopolnilo EPD, 2004, str. 8).

4.1.3.2.4. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006

Strateški cilji razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006²⁶: glavna usmeritev politike zaposlovanja bo spodbujanje aktivnih oblik povečevanja zaposlenosti in reševanja problema brezposelnosti. V ta namen se bodo v prihodnjih letih z ustreznimi zakonskimi podlagami še naprej zaostrovali pogoji za pridobitev pasivnih oblik pomoči, s čimer se bodo sredstva in napor namenjali predvsem vzpodbujanju brezposelnih oseb k aktivnemu iskanju zaposlitve.

Strateški cilji razvoja trga dela in zaposlovanja v Sloveniji v obdobju 2000-2006 so naslednji:

1. dvig izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva in njegove usposobljenosti;
2. zmanjševanje strukturnih neskladij, ki bi se kazalo v zmanjšanju deleža dolgotrajno brezposelnih na okoli 40 % in deleža brezposelnih brez poklicne izobrazbe na okoli 25 %;
3. zagotovitev vključenosti v aktivne programe vseh mladih brezposelnih, ki v 6 mesecih po nastopu brezposelnosti niso našli nove zaposlitve, oziroma vseh drugih, ki se v roku 12 mesecev po tem niso zaposlili;
4. *zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela*;
5. rast zaposlenosti, ki bo v povprečju v obdobju 2000–2006 presegala 1 % letno, ob pospešeni gospodarski rasti, kar bo omogočilo zmanjšanje stopnje brezposelnosti na okoli 5 % po mednarodni metodologiji oziroma registrirane stopnje na okoli 8 % do konca leta 2006;
6. nadaljnji razvoj socialnega partnerstva na področju razreševanja problema brezposelnosti in povečevanja zaposlovanja (NPZapos, 2001, str. 3).

Izboljšanje položaja mladih na trgu dela²⁷: olajšali bomo prehod med šolo in delom ter s tem zagotovili, da trajanje brezposelnosti mladih ne bo daljše od 6 mesecev.

Zaposlovanje mladih bomo pospeševali z naslednjimi ukrepi:

- izvajanje programov usposabljanja za uspešen nastop na trgu dela,
- ustvarjanje delovnih mest,
- spodbujanje delodajalcev, da bodo razvijali dualni sistem izobraževanja in programe usposabljanja na delovnem mestu,
- razvoj novih instrumentov na področju kadrovskega štipendiranja,
- razvoj podjetniške ustvarjalnosti mladih,
- vzpostavitev pogojev sodelovanja med delodajalci in mladimi, vključenimi v izobraževalne programe in programe usposabljanja na vseh nivojih,
- razvoj novih ukrepov (NPZapos, 2001, str. 6).

²⁶ NPZapos, 2001, poglavje 2.3. str. 3.

²⁷ NPZapos, 2001, poglavje 2.4.2.5. str. 6

4.1.3.2.5. Regionalni razvojni program Pomurje 2000+

Izboljšanje kadrovske strukture v regiji

Cilji: hitro in ažurno vključevanje študentov v proizvodni proces; sistem štipendiranja; zagotovitev permanentnega izobraževanja; dvigovanje zavesti o pomembnosti poklicev; intenzivirati sodelovanje med poklicnimi šolami in podjetji; intenzivirati praktično pridobivanje znanj pri uporabnikih; prenos izobraževalnih programov – strokovnih; pridobitev strokovnega znanja, vezanega na ponudbo in potrebe regije; izvedba izobraževalnih programov, ki sledijo tržnim in tehnoloških spremembam v poklicu.

Strategija: z izvajanjem novih strokovnih programov se zagotavlja večja elastičnost iskalcev zaposlitev, zaposlene delovne sile pri uvajanju novih tehnologij in procesov, programov, s čimer se dosega povečanje izvajanja programov z večjo dodano vrednostjo.

Kazalniki: število diplomantov na izobraževanju v tujini; *število kadrovske študentov za študente*; vračanje študentov v regijo; vmesni čas med diplomom in zaposlitvijo; *število vpisov v poklicne šole*; *pridobivanje zaposlitev v poklicih*; povečanje ponudbe na trgu iskanih znanj; pridobitev tržno zanimivih znanj (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 60).

Zmanjšanje neskladij na trgu dela

Cilji: vzpostavitev aktivne politike zaposlovanja za starejše od 40 in mlajše od 26 let; *spodbujanje izobraževanja deficitarnih poklicev v smeri regionalnega razvoja*; pospeševanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih; stimulirati kadrovske politiko štipendiranja med podjetji.

Strategija: *dvig kvalificiranosti in ustvarjanje zaposlitvenih možnosti*.

Kazalniki: *zaposlovanje posameznih skupin prebivalstva, gibanja suficitarnih in deficitarnih poklicev* (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 63).

4.2. Družbenoekonomski vidik

4.2.1. Pomembni elementi z družbenoekonomskega vidika

4.2.1.1. Gospodarski in socialni položaj Slovenije

SLOVENIJA

Slovenija zaostaja za povprečjem EU-15 tudi na področju človeških virov. Sprva bo potrebno doseči *višjo stopnjo izobrazbe* in pripraviti vse generacije *na vseživljenjsko učenje* ter na hitre spremembe v delovnih pogojih in dejavnostih. S tem bi pripravili podlago za spremembe v miselnosti ljudi in ustvarili pogoje za bolj dinamičen in fleksibilen način dela. Navkljub stagnaciji prebivalstva je delež

starostne skupine med 15 in 64 leti v skupnem številu prebivalcev Slovenije višji, obenem pa je ta potencial tako kvantitativno kot kvalitativno slabše izkoriščen kot v povprečju EU-15. Z vidika časovne razdalje pa se pojavlja še eno veliko neskladje. Tako pri življenjski dobi žensk kot še zlasti moških Slovenija zaostaja za več kot desetletje za povprečjem EU-15 (DRP, 2001, str. 23).

Gospodarska rast v Sloveniji je izboljšala stanje na trgu dela le v omejenem obsegu. Z vidika stopnje zaposlenosti se Slovenija na trgu dela sooča z naslednjimi problemi: (i) dolgotrajno brezposelnostjo, (ii) nizko izobrazbeno strukturo brezposelnih, (iii) *visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi*, (iv) *regionalnimi in lokalnimi razlikami v brezposelnosti*, (v) omejeno mobilnostjo delovne sile, (vi) razlikami med spoloma v stopnji brezposelnosti, (vii) znatnim deležem invalidov in oseb s posebnimi potrebami med brezposelnimi.

Na področju izobraževalnega sistema in s tem povezanega človeškega kapitala se slovenski trg dela sooča z naslednjimi glavnimi problemi: (i) nizko izobrazbeno strukturo odraslega prebivalstva, (ii) nizko funkcionalno pismenostjo, (iii) šibko povezanostjo med podiplomskim študijem in potrebami gospodarstva, (iv) nizko udeležbo odraslega prebivalstva v vseživljenjskem učenju, (v) *visoko stopnjo osipa in ponavljanja v šolah*, (vi) *neodzivnostjo infrastrukture* na področju izobraževanja in usposabljanja *na potrebe gospodarstva, trga dela* in posameznikov, (vii) materialnimi ovirami za rast kakovosti izobraževanja in usposabljanja, (viii) pomanjkljivostmi pri medinstitucionalni in medresorski koordinaciji razvojnih dejavnosti na nacionalni in lokalnih ravneh upravljanja.

Drugo področje, na katerem so bili rezultati Slovenije v tranzicijskem obdobju precej nezadovoljivi, je regionalni razvoj. V nasprotju z deklariranimi razvojnimi cilji, da se zmanjšajo razlike med bolj in manj razvitimi deli države, so se neskladnosti glede razvitosti celo povečale. Za dosego bistvenega izboljšanja gospodarske uspešnosti Slovenije bodo potrebni precejšnji naporji za izvedbo širšega nabora aktivnosti za *povečanje konkurenčnosti in uspešnosti obstoječih sektorjev*, ne da bi pri tem ogrozili načelo uravnoveženega regionalnega razvoja in ob upoštevanju načel enakih možnosti ter okoljske dimenzije trajnostnega razvoja (EPD, 2003, str. 8).

ČLOVEŠKI KAPITAL

Nosilno gospodarsko in zaposlitveno ogrodje v Sloveniji sestavlja 99 zaposlitvenih centrov z več kot 1000 delovnimi mesti. V njih je 84 % vseh delovnih mest v Republiki Sloveniji. V številu delovnih mest izrazito prevladuje metropolitansko območje Ljubljane, kjer je trikrat več delovnih mest kot v Mariboru. Kranj in Celje sta na naslednjih mestih s skupaj približno prav toliko delovnimi mesti kot Maribor. Primerjava med razporeditvijo poseljenosti in razporeditvijo delovnih mest kaže na relativno še močnejšo koncentracijo delovnih mest, kot velja za poseljenost. Tako je *povprečna gostota delovnih mest v Osrednji Sloveniji še vedno 1,4-krat višja od*

tiste v Pomurju. Koncentracija delovnih mest v širši ljubljanski okolici za 19 % presega delovno aktivno prebivalstvo, kar ustvarja probleme, povezane z dnevnimi delovnimi migracijami.

Izkoriščenost človeških potencialov je v vseh regijah nezadovoljiva. Stopnja aktivnosti znaša le okoli 53 % delovno sposobnega prebivalstva; najnižja je v Goriški in Pomurski regiji, najvišja pa v Osrednjeslovenski regiji. Glede na razvoj človeškega kapitala Slovenija zaostaja, zlasti v segmentu visokega izobraževanja. Znotraj takšnega splošnega konteksta pa se ponovno pojavljajo pomembne razlike med regijami.

Poleg vse večjih ekonomskih razlik je regionalni razvoj v Sloveniji v 90. letih prizadela naraščajoča brezposelnost, ki je bila posledica tranzicijskega procesa ter izgube tržišč v bivši Jugoslaviji. Vendar vse regije niso bile enako prizadete. Brezposelnost je bila največja v Podravske regiji, Prekmurju in Celjski regiji. V teh regijah so bila najbolj prizadeta mestna okolja z velikim deležem industrijskih dejavnosti, ki so jih tranzicijski procesi najbolj prizadeli. Problem Prekmurja je zlasti povezan z dejstvom, da ima to območje še vedno velik delež kmetijskih dejavnosti in da so možnosti za pre zaposlovanje v industrijske ali storitvene dejavnosti premajhne, da bi absorbirale priliv delovne sile iz kmetijstva oziroma podeželja. Od leta 1998 sta upadla število registriranih brezposelnih oseb in stopnja anketne brezposelnosti, vendar so razlike med regijami ostale enake.

Najvišje stopnje brezposelnosti v Sloveniji so prav na območjih, na katerih je na voljo najmanj prostih delovnih mest. To se odraža v nizki medregionalni mobilnosti delovne sile²⁸ in kaže na dve smernici v politiki tega področja. Na eni strani je potrebno ustvariti pogoje za povečanje mobilnosti delovne sile, na drugi strani pa se osredotočiti na reševanje problemov brezposelnosti znotraj regij. Vsaj dva argumenta govorita v prid slednjega. Prvič, narava dejavnikov majhne mobilnosti otežkoča njihovo reševanje na srednji in dolgi rok, in drugič, spodbujanje medregionalne mobilnosti delovne sile bi v nekaterih območjih še okrepilo depopulacijske procese (DRP, 2001, str. 30).

ENAKOST MED SPOLOMA

Prisotnost žensk na trgu dela ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Na vedno večjo število žensk na trgu dela sta še posebej vplivala povojni industrijski razvoj in socialistična ideologija. Od leta 1952 dalje, ko se podatki o zaposlenih osebah redno spremljajo in je bilo med zaposlenimi osebami 33,3 % žensk, je delež žensk vsako leto naraščal vse do leta 1988, ko je bilo zaposlenih 46 % žensk²⁹. Od takrat naprej se

²⁸ V delovni sili Pomurske, Podravske in Posavske regije ugotavljajo najvišje deleže emigrantov v tujino. Na področju migracijskih tokov v državi pa so Zasavska, Koroška in Goriška regija največje neto »izvoznice« delovne sile, medtem ko sta Osrednja Slovenija in Obalno-kraška regija glavni neto »uvoznici«.

²⁹ Izjemo v obdobju od leta 1952 do 1988 predstavljajo le leta 1966, 1967 in 1968, ko se je zmanjšalo tako skupno število zaposlenih oseb kot tudi število zaposlenih žensk.

je začelo število zaposlenih oseb hitro zniževati; sprva hitreje pri moških, kar je imelo za posledico naraščanje deleža žensk med zaposlenimi osebami.

Ženske, enako kot moški, večinoma delajo polni delovni čas. Med delovno aktivnimi ženskami je po podatkih iz leta 1998 samo 8,8 % takšnih, ki delajo skrajšani delovni čas, vendar pa je v zadnjih letih opazen rahel trend naraščanja. V obdobju 1993–98 se je delež žensk, ki delajo skrajšani delovni čas, povečal za 2,4 %, delež moških pa za 1,6 %. *Ti podatki kažejo, da v sedanjem obdobju rasti zaposlovanja ženske težje najdejo delo kot moški in da je temu problemu potrebno posvetiti pozornost.*

Številčno približno enaka porazdelitev delovno aktivnih med spoloma se ne odraža enakomerno v vseh dejavnostih in na vseh hierarhičnih nivojih. Gre za *horizontalno* (koncentracija žensk in moških v določenih sektorjih in poklicih) in *vertikalno* (koncentracija žensk in moških na določenih funkcijah, ravneh odgovornosti in položajih) *segregacijo*, s katero se soočajo ženske na trgu dela.

Fantje in dekleta si še vedno precej tradicionalno izbirajo vrsto izobraževalne usmeritve, kar se posledično odraža tudi v sferi zaposlovanja. Dekleta se v večji meri vključujejo v tiste srednješolske programe, ki izobražujejo za tipično administrativna dela, dela, povezana z vzgojo in izobraževanjem ter nego in skrbjo za ljudi, fantje pa se bolj odločajo za tehniške in podobne usmeritve. Podobna spolna segregacija, vendar v manjši meri, se nadaljuje tudi pri izobraževanju na višji in visokošolski stopnji. Posledica tega je, da več kot polovica vseh delovno aktivnih žensk dela v storitvenih dejavnostih in prevladujejo zlasti na področju zdravstva in socialne varnosti, izobraževanja, finančnega posredništva in trgovine. Ženske so slabše zastopane v menedžerskih strukturah in podjetništvu (DRP, 2001, str. 60).

PROBLEM PONAVLJANJA IN NEDOKONČANJA ŠOLANJA

Slovenija se – tako kot mnoge druge države – še vedno srečuje s problemom *prevelikih izgub (osipa in ponavljanj)* na vseh ravneh izobraževanja (obveznega osnovnega, srednješolskega, predvsem poklicnega in strokovnega, in posekundarnega izobraževanja). *Posledica osipa je povečan dotok težje zaposljivih ljudi na trg dela*, ki daje vedno manj možnosti delovni sili brez poklicne kvalifikacije.

Osip in ponavljanje pomenita izgubo za družbo in posameznike, tako z ekonomskega vidika kot z vidika kakovosti življenja. Mladi, ki zapustijo šolo brez dosežene poklicne kvalifikacije, so bolj izpostavljeni nevarnosti socialne marginalizacije.

Zadnji podatek o *osipu* po generacijskem spremljanju kaže na (i) procent končnega osipa dijakov srednjega izobraževanja (to je odstotek dijakov, ki so

izstopili iz srednjega izobraževanja in niso končali šolanja na nobeni zahtevnostni stopnji srednjega izobraževanja) 13,0 %, (ii) delež dijakov, ki niso končali izobraževanja v rednem času v programu, v katerega so se vpisali, je 31,0 % in (iii) delež dijakov, ki v času, določenem s programom, niso končali srednjega izobraževanja na eni izmed zahtevnostnih stopenj v katerem koli programu, je 28,7 % (DRP, 2001, str. 66).

Pri načrtovanju ukrepov na tem področju je treba upoštevati tudi izsledke študij mladine, ki ugotavljajo, da se mladina spreminja in kaže *sliko pasivnosti*, postaja manj odprta in sprejemljiva za izzive in manj tolerantna do drugačnosti. Mladi v Sloveniji postajajo vse bolj občutljivi na ogrožanje življenjskih možnosti (*tudi izgubljanje ekonomske varnosti, ki so je bili doslej deležni skozi neformalne – sorodstvene – socialne podporne mehanizme*), večajo in množijo se težave v načinu prehoda v plačano delo, kar se kaže v spremembah stališč in življenjskih slogov mladih. Povečujejo se *pritiske socialnega razlikovanja*, zniževanja standarda pri delu mladine, vedno bolj neenakih možnosti za kvalitetno šolanje, za ekonomsko osamosvajanje. Hitre družbene spremembe se kažejo tudi v *regresivnih pojavih* med mladimi. Povečuje se število mladoletnih osumljencev storitve kaznivih dejanj. Podatki o samomorih med mladimi, starimi od 15 do 29 let, pa kažejo, da je največ samomorov pri moških v starosti od 25 do 29 let, pri ženskah pa v starosti 20 do 24 let. Kljub temu da pri obeh spolih v starosti od 15 do 29 let trend samomorov v enajstletnem obdobju pada, ostaja dejstvo, da smo po številu samomorov v starosti od 15 do 22 let peti na svetu (DRP, 2001, str. 66).

IZOBRAŽEVALNI SISTEM IN PROGRAMI

Kljub številčno bogati mreži vzgojno-izobraževalnih institucij izobraževalna *ponudba ne sledi dovolj hitro novim zahtevam po sodobnih pristopih* na področju usposabljanja in preusposabljanja aktivnega prebivalstva oziroma pridobivanja certifikatov o poklicni – strokovni usposobljenosti. Proces prilagajanja oziroma prestrukturiranja šolske mreže je prepočasen. Velika ovira za izboljšanje učinkovitosti vzgoje, izobraževanja in usposabljanja ter hitrejše uveljavljanje novih spoznanj na tem področju so še: (i) *prepočasno prilagajanje sistema in vsebin programov izobraževanja in usposabljanja učiteljev in drugih strokovnih delavcev*; (ii) razmeroma šibka svetovalna podpora uvajanju novosti; (iii) premalo sredstev za strokovno izpopolnjevanje učiteljev in vodstvenega kadra; (iv) premalo učinkovito poklicno svetovanje in usmerjanje.

Sodelovanje med šolsko in delovno sfero je prešibko tudi na področju izobraževalne infrastrukture, še posebej informacijske infrastrukture šol (resno oviro pri nadaljnjem uveljavljanju poklicnega izobraževanja predstavljajo npr. neprimerni materialni pogoji za kakovostno izvajanje dela praktičnega izobraževanja v *dualnem* sistemu, za priprave na mojstrske in njim ustrezne izpite, za pripravo kandidatov, ki želijo potrditi poklicno kvalifikacijo v sistemu priznavanja poklicnih kvalifikacij, in za širjenje kakovostne ponudbe izobraževanja odraslih za

potrebe podjetij), pri urejanju izobraževalnega okolja pa so premalo upoštevani socialni in zdravstveni dejavniki, ki bi imeli spodbudne učinke v procesu poučevanja in učenja. Premalo je povezovanja z infrastrukturo na področjih, kot so kultura, šport ipd. *Prav tako ni razvit partnerski pristop k sodelovanju različnih javnih politik*, npr. med kulturno in šolsko politiko. Izobraževalno središče bi se moralo oblikovati tudi kot kulturno središče.

Ni sistema načrtovanja investicij v šolski prostor v luči razvoja vseživljenjskega učenja (»centri vseživljenjskega učenja«), varovanja okolja in energije. *Pomanjkljiva je tudi uporaba novih možnosti izobraževanja in usposabljanja*, predvsem s podporo informacijsko-komunikacijske tehnologije, in uporaba alternativnih modelov učenja in poučevanja (DRP, 2001, str. 67).

4.2.1.2. Gospodarski in socialni položaj regije prijavitelja

REGIJA

V Pomurju živi približno 125.000 prebivalcev. Posebnost je enakomerna poseljenost, ki je enaka povprečju poseljenosti v Sloveniji, s trendom zmanjševanja prebivalstva. V Pomurju živi pretežni del madžarske manjšine v Sloveniji (7657 prebivalcev) ter številna romska skupnost (687 prebivalcev, kar predstavlja skoraj tretjino vseh Romov v Sloveniji).

Pomurje je najmanj razvita regija v Sloveniji in ima globoke *strukturne probleme*. Indeks BDP je komaj 77,8 v primerjavi s slovenskim povprečjem. S samostojnostjo Slovenije oziroma z izgubo dotedanjih trgov leta 1990 je regija utrpela propad številnih podjetij, mnoga med njimi pa so naletela na strukturne težave, katerih vpliv se pozna še danes (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 8).

IZOBRAŽEVANJE

Delež pomurskega prebivalstva v celotnem slovenskem prebivalstvu stalno upada. V obdobju 1991–1997 so v Pomurski regiji ugotovili *negativno stopnjo rasti prebivalstva* (–3,1 %), ki je višja kot v drugih slovenskih regijah. Postopoma nekateri deli Pomurja tako rekoč *izumirajo* (npr. Goričko in področja ob slovensko-madžarski meji). Skoraj 90 % regije, kjer živi dve tretjini prebivalcev, ima *status demografsko ogroženega področja*.

Pomursko prebivalstvo se čedalje bolj stara, kar bo vplivalo na pomanjkanje demografskih rezerv za zapolnitev kvote aktivnega prebivalstva v prihodnosti. Za regijo je značilna tudi *prezgodnja umrljivost prebivalstva*. Dodatni problem, ki vpliva na upadanje števila prebivalcev, je tudi t. i. »*beg možganov*«, tj. *številne migracije izobraženega kadra* v druge slovenske regije in v tujino (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 30).

IZOBRAZBA IN MOŽNOSTI ZA IZOBRAŽEVANJE

Glavni izobraževalni center v Pomurski regiji je Murska Sobota, kjer so regijske srednješolske ustanove, ljudska univerza in nekatere raziskovalne institucije. V Pomurju so srednje šole še v Lendavi, Rakičanu, Ljutomeru in Radencih. V regiji se izvaja samo en višješolski strokovni program, ki daje ob zaključku strokovni naziv komercialist. Visokošolski ali univerzitetni programi se ne izvajajo. Usmeritve srednjih šol, ki jih je osem, pa ustrezajo pretekli strukturi pomurskega gospodarstva. Pohvalna je aktivnost na področju obšolskih dejavnosti učencev in dijakov, kjer le-ti na mnogih področjih nenehno dosegajo nadpovprečne rezultate, tudi v mednarodnem merilu.

Izobrazbena struktura prebivalcev v regiji je *podpovprečna*, saj znaša povprečno število let šolanja v Pomurju le 8,7 let, medtem ko je slovensko povprečje 9,6 let. Kar 60 % prebivalcev ima le osnovno šolo ali manj (v Sloveniji le 47 %). Zmanjševanje števila učencev v osnovnih šolah je večje, kot je zmanjševanje števila prebivalstva. V izobraževanje zunaj regije se po osnovni šoli vključi le 15 % učencev, kar pomeni, da *učenci pogosto izbirajo šolo* oziroma smer bolj *glede na možnost izobraževanja doma* in ne vedno po svojih nagnjenjih, sposobnostih ali potrebah podjetij. Velikokrat pri odločanju o šolanju odigrajo odločilno vlogo socialne razmere v družini, ki ne dopuščajo učencem šolanja izven domačega kraja. *Štipendijske politike* pa tako rekoč *ni več*. Odstotek učencev, ki se izobražujejo v štiriletnih šolah, znaša 61 % in se povečuje, kar je ugoden pokazatelj (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 30).

TRG DELOVNE SILE

Pomurska regija se že nekaj let sooča z *veliko brezposelnostjo*. V regiji je okoli *10 tisoč brezposelnih*. Stopnja brezposelnosti med delovno aktivnim prebivalstvom je bila v letu 1998 v Pomurski regiji kar 19,2 % (v Sloveniji 14,6 %). Skoraj 60 % brezposelnih ima samo I. in II. stopnjo izobrazbe, torej so brez strokovne izobrazbe in praktično nezaposljivi. Še posebej *kritično pa je zagotavljanje delovnih mest za visoko izobražene ljudi*, ki zaradi nezmožnosti pridobitve dela v domači regiji odhajajo v druge regije.

V regiji pa *primanjkuje kadrov* s tehnično-ekonomsko izobrazbo, za področje trženja, komercialistov, tistih, specializiranih za specifične dejavnosti, ter kadrov z ustreznimi dodatnimi funkcionalnimi znanji in znanji tujih jezikov. Socialne pritiske v regiji nekoliko zmanjšuje *velik odstotek registriranih delavcev v tujini* (7,7 %), ki je daleč nad slovenskim povprečjem 3,1 % (RRP Pomurje 2000+, 2002, str. 31).

4.2.1.3. Pregled razpisanih programov in zasedenost mest v srednješolskem izobraževanju v letu 2005

V nadaljevanju so predstavljeni statistični podatki Ministrstva za šolstvo in šport o vpisu oziroma prijavah na srednje šole za gostinstvo in turizem z dne 24. 3. 2006 po regijah, po posameznih šolah in po oddelkih.

Pomurska in Podravska regija:

1. Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor:

- 2 oddelka TT,
- 1 oddelek GT,
- 1 oddelek natakarji,
- ni oddelkov dualnih programov.

Povpraševanje trga in delodajalcev je predvsem po natakarjih in kuharjih (SŠGT Maribor, 2005).

2. Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje:

- 1 oddelek GT/TT,
- 3 oddelki kuharji,
- 1 oddelek natakarji.

Povpraševanje trga in delodajalcev je predvsem po natakarjih (SŠGT Celje, 2005).

3. Srednja šola za gostinstvo in turizem Radenci:

- 2 oddelka TT,
- 1 oddelek GT,
- 1 oddelek kuharji,
- **ni** oddelka natakarjev.

Največje povpraševanje v regiji je po natakarjih in kuharjih (SŠGT Radenci, 2005).

Osrednjeslovenska regija:

4. Srednja šola za gostinstvo in turizem Ljubljana:

- 3 oddelki TT,
- 1 oddelek natakarjev,
- 2 oddelka kuharjev,
- 1 oddelek GT (SŠGT Ljubljana, 2005).

Dolenjska regija:

5. Srednja šola za gostinstvo in turizem Novo mesto:

- 2 oddelka TT,
- 1 oddelek GT,
- 1 oddelek kuharji,
- 1 oddelek natakarji,
- 50 kandidatov za GT/TT.

Največje povpraševanje v regiji je po natakarjih (SŠGT Novo mesto, 2005).

Gorenjska regija:

6. Srednja šola za gostinstvo in turizem Radovljica:
- o 1 oddelek GT,
 - o 3 oddelki TT,
 - o 1 oddelek kuharji (SŠGT Radovljica, 2005).

Primorska regija:

7. Srednja gostinska in turistična šola Izola:
- o 2 oddelka TT,
 - o 1 oddelek GT,
 - o 1 oddelek natakarji,
 - o 1 oddelek kuharji (SŠGT Izola, 2005).

Podatke v strnjeni obliki predstavljamo v tabeli 2, kot pregled razpisanih programov in zasedenosti mest v srednješolskem izobraževanju na področju gostinstva in turizma.

Tabela 2: Stanje prijav za vpis v srednje gostinske šole za leto 2006/2007

Vzgojnoizobraževalni zavod	Program	Naziv poklicne/strokovne izobrazbe	Predvideno št. mest za novince	Število prijav 24. 3. 2006
Srednja šola za gostinstvo in turizem Radenci Mladinska ul. 5	Kuhar (šs ali ds)	Kuhar	26	26
	Natakar (šs ali ds)	Natakar	26	4
	Gostinski tehnik	Gostinski tehnik	28	9
	Turistični tehnik	Turistični tehnik	28	37
Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor Mladinska ul. 14a	Gostinska dela	Kuhar	52	40
		Natakar	26	9
	Kuhar (ds)	Kuhar	26	18
	Gostinski tehnik	Gostinski tehnik	28	21
Srednja gostinska in turistična šola Izola Ul. Prekomorskih brigad 7	Turistični tehnik	Turistični tehnik	56	54
	Gostinska dela	Kuhar	26	14
		Natakar	0	3
	Gostinski tehnik	Gostinski tehnik	28	16
Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje Kosovelova ul. 2	Turistični tehnik	Turistični tehnik	56	37
	Gostinska dela	Kuhar	78	48
		Natakar	26	15
	Gostinski tehnik	Gostinski tehnik	28	26
	Turistični tehnik	Turistični tehnik	84	72

Vir: [URL: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/vpis/2006/vpis_srednje_06_07_6.doc], Ministrstvo za šolstvo in šport, 24. 3. 2006.

4.2.2. Institucionalni in politični vidiki

4.2.2.1. Viri financiranja

Prijavitelj se financira iz nacionalnega proračuna, 2 odstotka svojih dohodkov ustvari s prodajo svojih storitev na trgu, občasno prejema tudi donacije, projektno pridobiva sredstva tudi preko instrumentov EU.

Projekt se bo izvajal tudi brez sofinanciranja z nepovratnimi sredstvi s strani pobude Skupnosti v okviru lastnih, temu namenjenih sredstev. Izveden bo v *zmanjšanem obsegu* – brez strokovnih ekskurzij, z manjšim številom promocijskih dogodkov, vanj pa bo s tem vključenih tudi manj strokovnih sodelavcev (nižji stroški dela) – in *na daljši rok*, kar zagotavlja zanesljivo pokrivanje stroškov projekta.

4.2.2.2. Administrativne in postopkovne obveze

Za prijavljeni projekt ne obstojajo posebej zahtevane administrativne in postopkovne obveze, razen v okviru evalvacij in ocenjevanja projekta na nivoju prijavitelja kot izvajalca (interna evalvacija) ter v primeru pridobitve sredstev sofinanciranja na nivoju relevantnega finančnega instrumenta oziroma evalvacije znotraj le-tega.

4.3. Ponudba in povpraševanje po rezultatih projekta

4.3.1. Ocena potencialnega povpraševanja

4.3.1.1. Potrebe, ki naj bi jih projekt pokrival v določenem časovnem obdobju, in trendi povpraševanja

»Turizem je najpomembnejša razvojna priložnost Pomurja« (RRP – osnutek, 2006, str. 16), zato dolgoročna strategija razvoja širšega območja temelji na turizmu. Projekti, ki se že izvajajo, in nekateri, ki so še v fazi priprave, predvidevajo za obdobje do leta 2013 odprtje novih delovnih mest za poklic natakara.³⁰

Trend povpraševanja po natakarih ves čas raste, saj sedanje število natakarjev ne zadovolji potreb trga delovne sile, zaradi negativne konotacije pa število novoizšolanih natakarjev stagnira ali celo upada. Tako nastaja vrzel, ki jo bo na dolgi rok nemogoče zapolniti, če se v obdobju petih let ne bomo resneje lotili reševanja problema deficitarnosti poklica natakara.

4.3.2. Konkurenca

4.3.2.1. Značilnosti ponudbe sorodnih storitev

Z namenom reševanja situacije na regijskem in medregijskem (nacionalnem) nivoju je bil ustanovljen konzorcij partnerjev pri projektu. Statistične informacije Ministrstva za šolstvo in šport o vpisu oziroma prijavah na srednje gostinske šole z dne 24. 3. 2006 kažejo namreč identično situacijo in s tem tudi problematiko marginalizacije, deficitarnosti poklica in ne nazadnje zaposlovanja, kar posledično prinaša dejstvo, da postaja poklic natakara ne samo problem deficitarnega poklica,

³⁰ Vir: [URL: http://www.rra-mura.si/dokumenti/1/2/2006/Strateski_del_-_gospodarstvo_-1_528.doc], str. 13, 14; 10. 1. 2007.

ampak tudi širši regijski problem. Glede na trend, ki se kaže, v naslednjih letih ne bo nobena gostinska šola iz regij partneric projekta imela nobenega oddelka natakarjev. Posledično pa to pomeni tudi zmanjševanje števila zaposlenih v sektorju poklicnega izobraževanja.

4.3.2.2. Dejavniki uspeha

Ključni dejavniki uspeha projekta so:

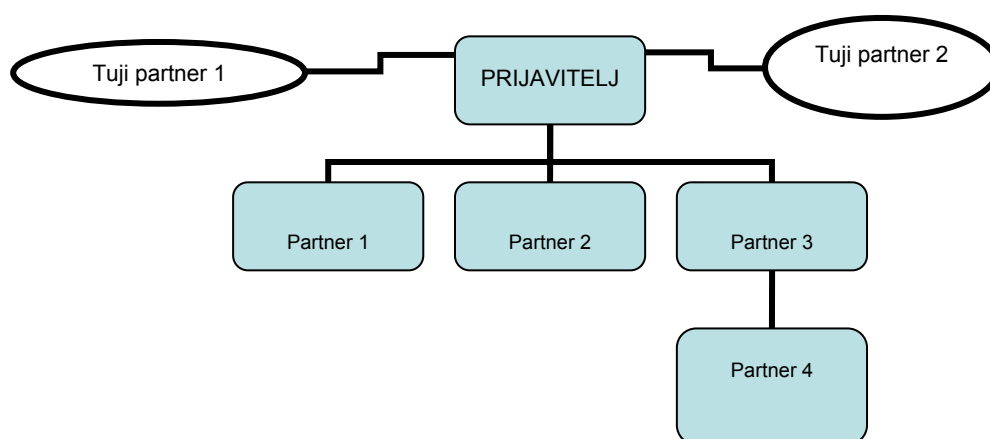
- o sinergija sodelovanja med izobraževalnimi zavodi (srednjimi šolami) kot udeleženci konzorcija;
- o dosledno izvajanje večplastnosti projekta – intenzivna vključenost cehovskih organizacij in društev;
- o dosledno izvajanje nivojskega sodelovanja – osnovne šole, srednje šole, cehovske organizacije, delodajalci;
- o učinkovit prenos dobre prakse – partnerji iz tujine;
- o odziv osnovnošolskih učencev in njihovih staršev;
- o (posledični) interes lokalnih oblasti;
- o zagotavljanje virov financiranja;
- o interes ožje in širše strokovne javnosti ter posledično tudi laične javnosti.

4.4. Človeški viri (kadri)

4.4.1. Organizacijska struktura

V projektne predlogu se na tem mestu predstavi osnovna organizacijska struktura projekta. Primer projektne konzorcija je v skrajšani obliki predstavljen v sliki 1.

Slika 1: Projektni konzorcij

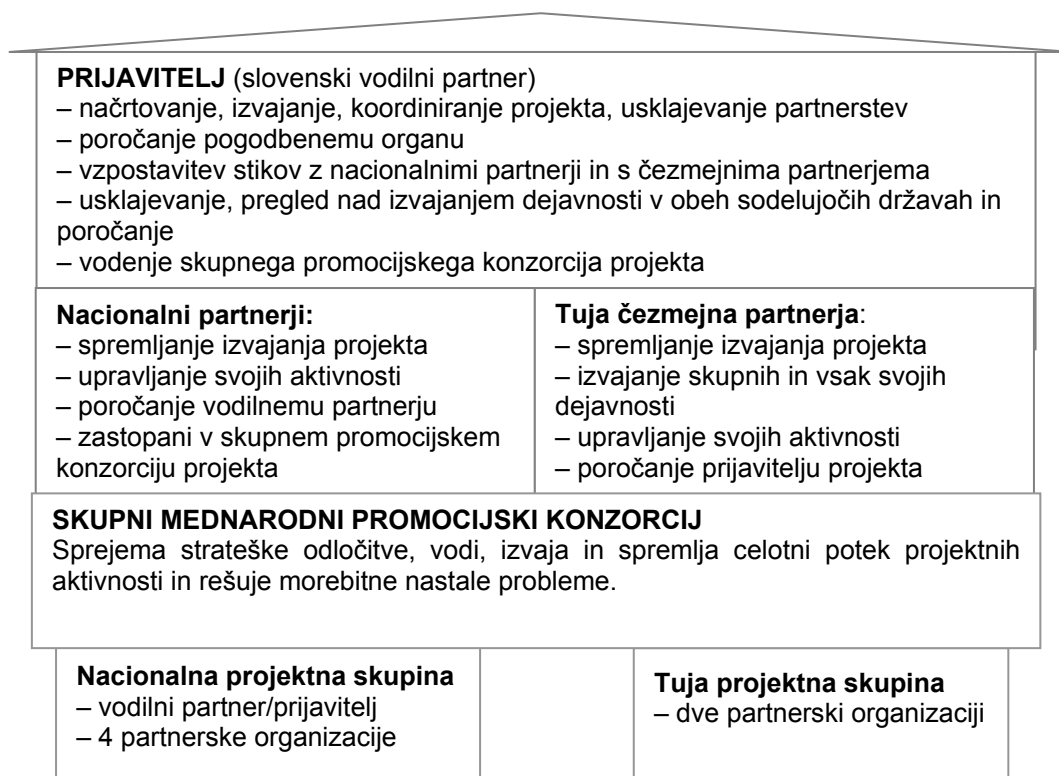
4.4.2. Struktura upravljanja projekta

V nadaljevanju se predstavi struktura upravljanja projekta, vključno s procesi odločanja ter strukturnimi in organizacijskimi vprašanji (npr. vodstvo projekta in načrtovanje projekta). V projektnem predlogu je potrebno opisati vlogo vseh partnerjev in njihov pomen pri izvajanju projekta, tudi finančno vodenje projekta.

Opis upravljanja projekta mora jasno predstaviti glavne vloge in odgovornosti prijavitelja ter vsake partnerske organizacije v projektu, zlasti glede na njihov delež projektnih dejavnosti, poročanja, spremljanja in finančnega upravljanja.

Primer strukture upravljanja projekta je predstavljen v sliki 2.

Slika 2: Naloge prijavitelja in drugih članov projektnega konzorcija

Glavne osebe (vodja projekta, koordinator projekta, glavni računovodja ter strokovnjaki za posamezno področje), ki jih v projekt vključijo prijavitelj in partnerji, morajo biti zastopane v skupni projektni skupini, ki je odgovorna za redno spremljanje poteka projekta. Projektno skupino vodi vodja projekta. Če je potrebno, se lahko ustanovi tudi ločene projektne skupine za vsak delovni sklop.

Če prijavitelj želi zagotoviti še močnejšo zavezanost projektnih partnerjev in močnejše podpreti izvajanje projekta, se lahko ustanovi tudi skupni upravni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki vseh projektnih partnerjev. To je zlasti priporočljivo v primeru skupnih projektov ali projektov, ki vključujejo veliko število projektnih partnerjev.

4.5. Lokacija

4.5.1. Izbira kraja

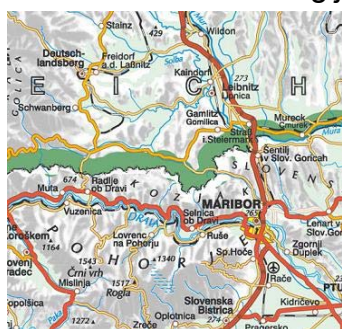
V Pomurski regiji je bilo gostinstvo že od nekdanj eden izmed prioritarnih sektorjev, ki je zagotavljal zaposlitve prebivalstvu. Pomurska regija s svojimi turističnimi destinacijami in ponudbo ter lokalno (regijsko) prebivalstvo sta že od nekdanj živila z roko v roki. Lokalna vpetost, velik »odjemnik« potencial gostinskih kadrov, obmejna lega kraja in regij prijavitelja ter partnerjev na eni strani ter vzajemno sodelovanje srednjih šol za gostinstvo in turizem z lokalnimi podjetji in regijskimi nosilci zaposlitve na drugi strani so dovolj močni razlogi za umestitev projekta v to regijo.

4.5.1.1. Lega ali območje

Slika 3: Pomurska regija

Slika 4: Podravska regija

Slika 5: Savinjska regija

Vir: [URL: <http://www.creativ.si/wts/engine/roadmap.exe?map=94&lang=0&cp=0>].

4.5.1.2. Politika lokalnih oblasti

Lokalne oblasti podpirajo razvoj sektorja gostinstva tudi v izobraževanju vse od leta 1945, ko je bila prva »gostinska« srednja šola v Rakičanu pri Murski Soboti, v letih 1958/59 je bila administrativno preseljena v Ljutomer, v letu 1962 pa se je šola kot Gostinski šolski center preselila v Radence. Skozi vsa leta delovanja je imela šola podporo lokalnih oblasti.

Danes kot strokovna gostinska šola ohranja stike z gostinskimi podjetji in gostinci (obvezna praksa dijakov), sodeluje pa z Zavodom za zaposlovanje, Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport, Centrom Republike Slovenije za poklicno izobraževanje, Zavodom za šolstvo Republike Slovenije. Lokalno sodeluje s Turističnim društvom in Turistično zvezo za Pomurje ter Občino.

4.6. Izvedba

4.6.1. Analiza trajanja izvedbe (projektni cikel)

4.6.1.1. Izbor vodstvene skupine za projekt

Vodstvena skupina je bila izbrana glede na strokovne reference, strokovno izobrazbo, izkušnje s preteklimi projekti ter glede na izkušnje programov, ki so se izvajali in se izvajajo v okviru poklicnega izobraževanja v posameznem zavodu.

4.6.1.2. Opredelitev informacijskega sistema

Vzpostavljeni informacijski sistem bo omogočal nadgradnjo IKT-outputov, prav tako pa bo osnova za izdelavo posebnega podpornega mehanizma oziroma spletnega portala (podportala) omenjenega projekta. Z omenjenimi IKT-outputi bo možno doseči načrtovano število neposrednih in posrednih uporabnikov projekta ter ožjo in širšo strokovno javnost.

4.6.2. Terminski načrt izvedbe projekta

Ko je v projektu kratko in jedrnato opisano, kaj se predlaga ter kdaj in kako se bo to zgodilo, opredelimo časovni okvir za izvedbo aktivnosti. V obravnavanem primeru je okvirni časovni načrt (začetek, trajanje in zaključek aktivnosti) predstavljen s PERT (angl. Program Evaluation Review Technique) diagramom, eno od klasičnih tehnik za ugotavljanje trajanja projekta.

Tabela 3: PERT diagram glavnih faz projekta

Dejavnost / mesec																			
PROMOCIJSKO-PREDSTAVITVENE AKTIVNOSTI	■	■	■							■	■	■	■	■	■				
... AKTIVNOST ...			■	■	■	■	■	■	■										
... AKTIVNOST ...					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■					
... AKTIVNOST ...										■	■	■	■	■	■				
ZAKLJUČNA FAZA PROJEKTA (..., zaključna evalvacija, končna poročila projekta)																■	■	■	

4.6.3. Načrt informiranja in obveščanja javnosti

Načrt informiranja in obveščanja javnosti pripravi prijavitelj in zajema:

- cilje in ciljne skupine,
- izvedbene ukrepe in metode,
- proračun in
- odgovornost za izvajanje.

Glede na vsebino projekta in zahteve razpisa prijavitelj izbere tiste projektne ukrepe obveščanja, ki njegovemu projektu najbolj ustrezajo. V nadaljevanju navajam nekatere možne ukrepe za informiranje in obveščanje javnosti:

- veliki panoji in spominske plošče (v primeru infrastrukturnih naložb);
- plakati (na primer pri razvoju človeških virov in izobraževanju v izobraževalnih centrih);
- informativno gradivo (v obliki publikacij – na primer brošure, zloženke, časopisi);
- informacije o projektu so lahko na voljo v elektronski obliki (na primer spletne strani, baze podatkov) ali kot avdiovizualno gradivo;
- informativni dogodki (na primer konference, seminarji, sejmi in razstave v povezavi z izvajanjem projekta);
- otvoritev projekta in druge pomembne faze izvajanja projekta;
- dodatni ukrepi.

4.6.3.1. Cilji in ciljne skupine informiranja in obveščanja javnosti

Projekt vključuje naslednje javnosti – ciljne skupine:

- a) **učenci osnovnih šol in njihovi starši** – promocija in seznanjanje; na dolgi rok preprečevanje osipništva in zadovoljevanje potreb trga dela;
- b) **dijaki srednjih šol** – dvig samopodobe in samovrednosti poklica ter s tem preprečevanje osipništva;
- c) **učitelji srednjih in osnovnih šol** – »medresorsko in hkrati vertikalno« sodelovanje, namenjeno tudi strokovnemu razvoju učiteljev, svetovalcev in organizatorjev izobraževanja in usposabljanja; razširjanju dobrih izkušenj na področju izobraževanja in usposabljanja; izgradnji ustanov za uresničevanje strategije razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja;
- d) **strokovna javnost** – tako ožja (natakarji in natakarice, barmani) kot širša (drugi gostinski delavci in predstavniki vlade, univerz, višjih strokovnih šol, gospodarstva ...);
- e) **druga (laična) zainteresirana javnost.**

4.6.3.2. Izvedbeni ukrepi in metode ter odgovornost za izvajanje

Tabela 4: Primer vsebine in odgovornih za izvajanje dejavnosti projekta

Naziv dejavnosti	Odgovoren za izvedbo	Začetek	Konec
Postavitev spletnega portala	prijavitelj	10/2007	12/2007
Postavitev spletne podstrani (statična spletna stran s potrebnimi dinamičnimi vsebinami in aplikacijami) za podporo projektu z e-klepetalnico, v treh jezikih (slovenskem, madžarskem in angleškem; prevajanje po ponudbi), možnost informiranja in komuniciranja za učence, dijake, strokovno in drugo zainteresirano javnost o deficitarnosti poklica natakar, za postavitev je odgovoren skupni vodja projekta.			
<i>Aktivnost/ dejavnost</i>	<i>partner</i>	<i>od</i>	<i>do</i>
<i>Tip stroška, opis stroška, sodelujoči partnerji in njihova vloga ...</i>			
<i>Aktivnost/ dejavnost</i>	<i>prijavitelj</i>	<i>od</i>	<i>do</i>
<i>Tip stroška, opis stroška, sodelujoči partnerji in njihova vloga ...</i>			
Zaključne predstavitve projekta	prijavitelj	1/2009	2/2009
Priprava končnih strokovnih poročil o rezultatih projekta; za pripravo materialov in njihovo predstavitev so odgovorni skupni vodja projekta, vodje projektov in pomočniki vodij projektov vseh partnerjev po medsebojnem dogovoru (prevedena gradiva iz slov., madž., angl. ali v te 3 jezike – po ponudbi); za pripravo in izvedbo predstavitvenega dogodka je odgovoren skupni vodja projekta.			

4.7. Družbenoekonomska analiza stroškov in koristi

4.7.1. Analiza družbenih stroškov

4.7.1.1. Davčni vidiki

V okviru projekta ne bo posebnih vplivov na davčnem področju.

4.7.1.2. Zunanji in nedenarno izraženi stroški

Med zunanje oziroma nedenarno izražene stroške bi v okviru projekta lahko šteli t. i. »zmanjšanje pozornosti oziroma usmerjenosti« k drugim programom na srednjih šolah, tako k programskemu izobraževanju kakor tudi eksternim oziroma dodatnim programom in aktivnostim.

4.7.2. Analiza družbenih koristi oziroma multiplikacijski učinki

4.7.2.1. Družbene koristi

Projekt bo posledično (srednje- in dolgoročno) prinesel družbene koristi v naslednjih oblikah:

- preprečevanje marginalizacije na dolgi rok (dvig vpisa),

- b) preprečevanje osipništva – sedanji dijaki se vključujejo v projekt kot promotorji, dvig samozavesti dijakov,
- c) dvig družbene konotacije poklica,
- d) povečanje zaposlenosti v regiji,
- e) razvoj kraja in ne nazadnje tudi
- f) ohranjanje strokovnih delovnih mest na srednjih gostinskih šolah.

4.7.2.2. Zunanje koristi in nedenarno izražene koristi

Kot zunanjo korist projekta lahko poudarimo predvsem zaposlitev kapacitet dijaškega doma ter prispevek h gospodarskemu razvoju regije oziroma države, in sicer z vidika vse družbe in ne le lastnika infrastrukture.

Multiplikacijski učinki projekta:

Izhajajoč iz načel bolonjskega in kopenhagenskega procesa vzpodbuja uvajanje orodij transparentnosti za zagotavljanje prenosa znanja preko meje in v širši evropski prostor, še posebej pa tovrstno sodelovanje partnerjev iz različnih držav članic EU ali sosednjih držav kakor tudi *širjenje primerov dobre prakse* učinkovitejše uveljavljanje slovenskih izkušenj v evropskem prostoru.

Seveda bo najprej implementiran/reproduciran model oziroma se bodo projektni rezultati najprej razširili na sorodne organizacije v okviru Slovenije v smislu medregijskega povezovanja. S tem sledi projektni predlog razvojni viziji Slovenije: »na znanju temelječa družba z mednarodno konkurenčno ekonomijo ter trajnostnim, regionalno uravnoteženim razvojem«.

Učinki projekta na politični ravni:

Predstavitev projekta strokovni javnosti kot možnost nadaljnjega razvijanja in ohranjanja modela kot inovacijskega projekta – ta vpliva na nove predloge popravkov Zakona o gostinstvu (preveč je liberalen), podan je predlog za bolj prijazen izraz – namesto natakar gostitelj; sodelovanje z Ministrstvom za šolstvo in šport, Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve (deficitarnost poklicev), Gospodarsko zbornico, Centrom Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (prenova programa), stanovskimi oziroma cehovskimi institucijami.

4.7.3. Dodatni ocenjevalni kriteriji

4.7.3.1. Izboljšanje kakovosti okolja

Projekt znižuje deficitarnost poklica natakar in prenaša modela pozitivnih izkušenj iz ene države v drugo. Oba cilja posledično vodita v *izboljšanje življenjskega, kulturnega in naravnega okolja*, saj spodbujata k izobraževanju za poklic, ki dviguje ozaveščenost na področju odnosov med ljudmi, in tudi odgovornemu odnosu do okolja. Natakar je temelj gostinstva, ta turizma, ki pa lahko izhaja samo

iz neokrnjene narave, iz odgovornega ravnanja do ohranjanja naravnih virov, na kar tudi opozarja projekt.

4.7.3.2. Drugi cilji, ki jih določajo Komisija, regionalne in nacionalne oblasti

4.7.3.2.1. Trajnostni razvoj

»Trajnostni razvoj je razvoj, ki bo zadovoljil potrebe sedanje generacije, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje lastne potrebe« (Svetovna komisija za okolje in razvoj, 1987).

Politika trajnostnega razvoja se na dolgi rok izvaja v smislu povezovanja ekonomske rasti, socialne kohezije in varstva okolja. Nadgradnja strategije EU za trajnostni razvoj namreč izhaja iz Lizbonske strategije, ki ima za glavni cilj vzpostavitev Evropske skupnosti kot »konkurenčnega in na znanju temelječega dinamičnega okolja, ki bo zmožno trajnostnega ekonomskega razvoja, boljših delovnih pogojev in večje socialne kohezije«³¹.

4.7.3.2.2. Regionalni razvojni program Pomurje 2000+

Projekt pomeni tudi implementacijo Regionalnega razvojnega programa Pomurje 2000+, saj je skladen s 14. glavnim programom Razvoj izobraževanja, podprogram 14.3. Izboljšanje kadrovske strukture v regiji, in 17. glavnim programom Razvoj človeških virov in trga dela, podprogram 17.2. Zmanjšanje neskladij na trgu dela. To pomeni, da bodo aktivnosti programa vsekakor lahko vplivale na mlade, jih primerno motivirale in usmerjale.

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (3. člen – Cilji spodbujanja skladnega regionalnega razvoja) (Uradni list RS, št. 93/05)

Cilji spodbujanja skladnega regionalnega razvoja so:

- a) zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti in življenjskih možnostih prebivalstva med posameznimi območji v državi,
- b) preprečevanje nastajanja novih območij z večjimi razvojnimi problemi,
- c) razvoj in povečanje konkurenčnosti gospodarstva v vseh razvojnih regijah ob upoštevanju njihovih posebnosti,
- d) zniževanje stopnje brezposelnosti v razvojnih regijah oziroma povečanje zaposlenosti in odprava strukturnih neskladij na trgu dela,
- e) povečanje blagostanja prebivalstva v razvojnih regijah ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja in njihovih posebnosti,
- f) krepitev socialnega kapitala in inovacijske sposobnosti v razvojnih regijah,

³¹ Revidirana Lizbonska strategija je v celoti dostopna na [URL: http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/SEC_2006_1379_EN_DOCUMENTDETRAVAIL.pdf], 14. 10. 2005.

- g) spodbujanje vseživljenjskega učenja v podporo zviševanju izobrazbene ravni prebivalstva in povečanju dostopa do izobraževanja in usposabljanja za vse.

4.7.3.2.3. Vseživljenjsko učenje

V okviru Enotnega programskega dokumenta 2004–2006 je (v poglavju 4.2.4. *Ukrep 2.3: Vseživljenjsko učenje*; podpoglavje 4.2.4.2. Cilji) kot sestavni del evropskega socialnega modela omenjen *splošni cilj* povečati stopnjo udeležbe v vseživljenjskem učenju. Namen ukrepa je vzpostaviti sisteme in strukture, ki bodo podprli strategijo vseživljenjskega učenja prek sodobnejše ponudbe izobraževanja in usposabljanja, usposabljanja učiteljev in izvajalcev usposabljanja, razvoja lokalnih/regionalnih centrov, širjenja sistema zagotavljanja kakovosti in neposredne pomoči za izobraževanje odraslih z izobrazbenim primanjkljajem ter zmanjševanje stopnje osipa ... (EPD, 2003, str. 162).

d) Razvoj in uvajanje sistemov za spodbujanje vseživljenjskega učenja

Cilji:

- okrepitev znanstvenoraziskovalnih in razvojnih dejavnosti v podporo uvajanju koncepta vseživljenjskega učenja;
- razvoj novih in inovativnih metod prenosa znanj in spretnosti za učitelje in svetovalce v izobraževanju in usposabljanju mladine in odraslih;
- zagotovitev ustreznega izobraževanja, uvajanja in spopolnjevanja učiteljev, svetovalcev in organizatorjev izobraževanja in usposabljanja mladine in odraslih (prilagoditev sistema in vsebin glede na novo paradigmo učenja in poučevanja);
- izboljšanje načrtovanja, izvajanja in standardov v sistemu vseživljenjskega učenja;
- izboljšanje sistemov za zbiranje podatkov in vrednotenje (*evalviranje*) rezultatov pobud;
- razvoj, posodobitev in prilagoditev programov izobraževanja in usposabljanja potrebam posameznikov in trga dela.

Širše ciljne skupine so: ustanove, ki (so)delujejo na področjih razvoja, načrtovanja in prenosa znanj. Podpora bo namenjena strokovnemu razvoju učiteljev, svetovalcev in organizatorjev izobraževanja in usposabljanja; razvoju in posodabljanju podiplomskih in specialističnih izobraževalnih programov; vzpostavljanju partnerstev in mrež na nacionalni in regionalni ravni, ki bi pomagale pri izboljševanju standardov, načrtovanja in izvajanja aktivnosti za prenos znanj ter dostopa do možnosti pridobivanja znanj; razvoju sistemov *akreditiranja* in *certificiranja*; raziskavam in razvoju učinkovitih metod učenja in poučevanja; razvoju kakovostnih sistemov vrednotenja (*evalviranja*) v izobraževanju in usposabljanju; razvoju in posodabljanju izobraževalnih programov glede na potrebe trga dela ter sodelovanju v *na znanju temelječi* družbi; razširjanju dobrih

izkušenj na področju izobraževanja in usposabljanja; izgradnji ustanov za uresničevanje strategije razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja (DRP, 2001, str. 123).

Razvoj novih ter krepitev obstoječih koalicij za razvoj človeških virov. Z dualnim pristopom bo druga prednostna naloga spodbujala preventivne in aktivne ukrepe za podporo vseživljenjskemu učenju, prav tako pa se bodo v okviru te prioritete spodbujali enake možnosti (horizontalne prednostne naloge), vidiki trga dela v informacijski družbi in lokalne pobude za zaposlovanje (EPD, 2003, str. 103).

Zaradi podaljšanja obveznega šolanja na 9 let se pojavlja potreba po *zgodnejši socializaciji* (EPD, 2003, str. 41). Skromna *medresorska in medpanožna koordinacija* na nacionalni in lokalnih ravneh (izobraževanje, gospodarstvo, delovno okolje, kultura, zdravstvo itd.) močno vpliva na učinkovitost uvajanja vseživljenjskega učenja, ki je eden od ključnih instrumentov spodbujanja kulture vseživljenjskega učenja in razvoja na znanju temelječe družbe, v širše socialno-ekonomske procese (EPD, 2003, str. 44).

Širše *cilje skupine, omenjene v DRP-ju*: »Podpora bo namenjena strokovnemu razvoju učiteljev, svetovalcev in organizatorjev izobraževanja in usposabljanja; *razširjanju dobrih izkušenj na področju izobraževanja in usposabljanja*; izgradnji ustanov za uresničevanje strategije razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja« (DRP, 2001, str. 124). V Enotnem programskem dokumentu pa so navedeni »4.2.4.4. *Upravičenci, Ciljni upravičenci*«: a) ustanove in subjekti, ki se ukvarjajo s pripravo, načrtovanjem in izvajanjem izobraževanja in usposabljanja mladih in odraslih, zasebni in javni, in b) izvajalci usposabljanja (učitelji, izvajalci tečajev, mentorji, izvajalci in organizatorji izobraževanja odraslih ...) (EPD, 2003, str. 161).

4.8. Analiza tveganj

Analiza tveganj zajema tveganja in predvidevanja, ki se lahko pojavijo med izvajanjem projekta. Tveganja in predvidevanja so zunanji (negativni) dejavniki, ki lahko vplivajo na uspeh projekta. Pomembno je, da jih med izvajanjem spremljamo in po potrebi pravočasno ukrepamo.

4.8.1. Opredelitev kritičnih spremenljivk in predvideni ukrepi

4.8.1.1. Dejavniki ponudbe in povpraševanja

Dejavniki tveganja in predvidevanj ponudbe in povpraševanja so naslednji:

- odzivnost osnovnih šol, učencev osnovnih šol in njihovih staršev;
- odziv srednješolcev oziroma dijakov;

- zanimanje in odzivnost osnovnošolcev in njihovih staršev poveča/dvigne sodelovanje partnerja, ki štipendira najboljše dijake, nagrajuje za učne uspehe, ugledne strokovne revije (visokokakovostna promocija) in partnerja 6, ki nudi možnost specializacije in nadaljevanja izobraževanja.

4.8.1.2. Človeški viri

Tveganja in predvidevanja na nivoju človeškega faktorja, ki lahko vplivajo na uspeh projekta so:

- nivo vpetosti in izvajanje projekta s strani strokovnih kadrov prijavitelja in partnerjev pri projektu;
- izvajanje projekta – pri prenašanju izkušenj lahko pride do prenehanja sodelovanja in ni trajnosti, ki bi zagotavljala implementacijo in uresničenje dobre prakse; zato bomo za zagotavljanje trdnosti sodelovanja skrbeli za redne stike s partnerji (telefonski klici, elektronska pošta, obiski, izvajanje dodatnih aktivnosti ...);
- padeč zanimanja – motiviranost ravnateljev, učiteljev in profesorjev srednjih šol za izvajanja projekta bi lahko upadla, kar bo preprečeno z rednimi tedenskimi poročanji, delovnimi srečanji in »vetrenji možgan« o možnostih različic/nadgradnje projekta; druge javnosti (širša in ožja strokovna) bodo redno obveščene o poteku projekta preko redne in posebne izdaje strokovne revije za gostinstvo, turizem in prehrano, (zainteresirane ostale) preko radia, televizije, tiska in spletnega portala;
- kakovost dela promocijskega konzorcija bo ves čas trajanja projekta nadzoroval vodja celotnega projekta; lahko se tudi zamenja njegove člane (dijake, učitelje).

4.8.1.3. Časovni in drugi izvedbeni dejavniki

Časovna in druga tveganja in predvidevanja, ki lahko vplivajo na uspeh projekta so:

- postopki javnega naročanja;
- pri postavitvi spletnega portala lahko naletimo na zaseden naslov; v tem primeru bomo našli in registrirali drug ustrezen naslov pri pooblaščenih organizaciji.

4.8.1.4. Finančne spremenljivke

Zelo pomembno je zagotoviti trajne in redne vire financiranja, ki bodo pokrivali tudi nastale tekoče stroške projekta.

Vsak projekt ima svoje posebnosti, zato se je treba zavedati, da so navedbe v tem delu le okvirne in ne morejo biti zadostna podlaga za pripravo celovite projektne dokumentacije. Izdelovalcem teh gradiv zato priporočam, da dodatne razlage ter napotke poiščejo še v domači in tuji strokovni literaturi in predpisih. Vsekakor pa naj ne zanemarijo izkušenj, pridobljenih pri izvajanju projektov iz obdobja predpristopnih pomoči, in izkušenj iz črpanja strukturnih sredstev preteklega finančnega obdobja 2004–2006.

5. NAMESTO ZAKLJUČKA

Temeljni cilj naloge je bil spodbuditi razmišljanje vodilnih kadrov v javnih zavodih v smeri sistematičnega spremljanja in aktivnega vključevanja pri izkoriščanju sredstev državnih in evropskih spodbud kot ene izmed možnosti pridobivanja virov financiranja za izvajanje izobraževalnih procesov.

Dejstvo je, da si mora vsak ravnatelj oziroma direktor kot potencialni prijavitelj – v imenu zavoda, ki ga vodi – zagotoviti zadostno:

1. razpoložljivost **KADROVSKIH, INSTITUCIONALNIH in PROSTORSKIH VIROV:**

a) pri **kadrovskih virih** gre predvsem za ljudi z ustreznimi upravljavsko-tehničnimi znanji in sposobnostmi oziroma za kadre:

- i. sposobne **identificirati potrebo** oziroma idejo o določenem projektu (poznavanje aktualne problematike);
- ii. sposobne **organizirati pripravljalne ter izvedbene aktivnosti** projekta, s čutom za nemoten pretok informacij in delo v timu;
- iii. ki **poznajo ustrezne programske dokumente** ter v njih zapisane strategije in programske vsebine (SRS, SRGS, DRP, EGP, OP – operativni programi ...);
- iv. z dobrim **poznavanjem administrativnih zahtev** razpisne dokumentacije posameznih finančnih spodbud
- v. in ne nazadnje tudi za **število ljudi, potrebnih** za izvedbo projekta;

b) pri **institucionalnih virih** gre za:

- i. odziv potencialnih prijaviteljev na spodbude oziroma razpise glede na razvitost trga, na katerem se pojavljajo kot akterji;
- ii. nagnjenost k uporabi spodbud na osnovi spoštovanja, npr. okoljskih ali tehnoloških standardov ...;

- vi. primerne (kredibilne) projektne partnerje z izkušnjami iz preteklih projektov;
- vii. naklonjenost lokalnih oblasti potencialnim projektom prijavitelja;

c) pri **prostorskih virih** pa imamo v mislih predvsem to, da se vsak projekt nedvomno odvija na/v nekem prostoru in ga je zato potrebno zagotoviti v za to določenem (ponavadi zelo kratkem) času;

2. razpoložljivost **FINANČNIH VIROV** v smislu sposobnosti zagotavljanja sofinanciranja projekta.

Namig vsem potencialnim prijaviteljem, ki se spogledujejo z morebitnimi prijavami, skozi to nalogo gre predvsem v smeri priprave »**zaloge projektov**« (»project pipeline«). Priporočljivo je zagotoviti smiseln obseg števila projektov in znotraj teh smiseln (razumljiv in jasen) obseg prijavne in druge (elaborati etc.) dokumentacije za konkretne projekte.

Dodatni namig pa je povezan z vpeljevanjem »novih delovnih mest« in »dopolnjevanjem oz. nadgradnjo« sistematizacije delovnih mest, in sicer z oblikovanjem »**zaloge projektovnih kadrov**« (»**project employees pipeline**« oziroma »**project skilled workers pipeline**«).

Le primerno usposobljeni kadri – taki, ki so motivirani, poznajo interne problematike zavodov in ne nazadnje tudi sistem delovanja spodbud – lahko pripomorejo k večji kreativnosti in podjetniškemu načinu obnašanja javnih zavodov.

Ob vsem tem pa seveda ne smemo zanemariti dejstva, da vse »mikroekonomske« razpoložljivosti navedenih virov temeljijo oziroma imajo izhodišče v »makroekonomski« zasnovi, t. i. realni absorpcijski sposobnosti države za črpanje sredstev. Država mora in bo morala tudi v prihodnje torej najprej zagotoviti:

1. **finančno absorpcijsko sposobnost** oziroma osnovo v smislu zagotavljanja zadostnih sredstev tako po obsegu kot dinamiki zagotavljanja izplačil, predvidenih v razvojnih programih – gre za usklajenost tako na nivoju proračuna kakor tudi na nivoju posameznih skladov;
2. **programsko absorpcijsko sposobnost** v smislu zagotavljanja kvalitetnih strateških dokumentov kot nacionalnih strateških podlag; tu bi rada poudarila, da je že na nivoju države potrebno razmišljati o pripravi »zaloge projektov«, ki jim je lahko osnova pregled in vrednotenje dosedanjih izvedenih razpisov oziroma projektov;
3. **administrativno absorpcijsko sposobnost** v smislu razvoja trga svetovalnih storitev, sestavljanja čim bolj kompetentnih pogajalskih skupin

in uvajanja novega operativnega kadra (pristop državne administracije k upravljanju s sredstvi EU).

6. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj: Regionalna politika EU in strukturni skladi. Ljubljana: Informacijski center Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, 2001. 15 str.
2. Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, Delegacija Evropske komisije v Republiki Hrvaški, Ministrstvo Republike Hrvaške za zunanje zadeve in evropske integracije ter Urad Madžarske za regionalni razvoj in VATI (2004): Navodila za pripravo in predložitev projektnih predlogov. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, 2005. 59 str. 2 pril.
3. Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, Delegacija Evropske komisije v Republiki Hrvaški, Ministrstvo Republike Hrvaške za zunanje zadeve in evropske integracije ter Urad Madžarske za regionalni razvoj in VATI (2004): Programsko dopolnilo Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004–2006. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, 2005. 60 str.
4. Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, Delegacija Evropske komisije v Republiki Hrvaški, Ministrstvo Republike Hrvaške za zunanje zadeve in evropske integracije ter Urad Madžarske za regionalni razvoj in VATI (2004): Sosedski program Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004–2006. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, 2005. 71 str.
5. Bajec Anton: Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: DZS, 1994. 1714 str.
6. Boot Luc, Feekes Fons, Healy Adrian: Priročnik za izvajanje projektov v okviru strukturnih skladov. Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarstvo, Rotterdam, november 2001, 38 str.
7. Commission of the European communities: Commission staff working document: Community Lisbon Programme: Technical Implementation Report 2006. Brussels: Commission of the European communities, 2006. 43 str.

8. Commission of the European communities: *Communication from the commission: A sustainable Europe for a better world: A European union strategy for sustainable development*, Brussels - Commission's proposal to the Gothenburg European council. Brussels: Commission of the European communities, 2001. 17 str.
9. Commission of the European communities: *Communication from the commission to the council, the European parliament, the European economic and social committee and the committee of the regions: Basic orientations for the sustainability of European tourism*. Brussels: Commission of the European communities, 2003. 30 str.
10. Commission of the European communities: Communication from the commission to the member states of 28 April 2000 laying down guidelines for a Community initiative concerning trans - European cooperation intended to encourage harmonious and balanced development of the European territory - Interreg III (2000/C 143/08). [URL: [http://interreg.gov.si/files/Guidelines for a Community initiative. PDF](http://interreg.gov.si/files/Guidelines%20for%20a%20Community%20initiative.pdf)], 10. 7. 2005.
11. European Commission: Evaluation unit, DG Regional Policy: Guide to cost-benefit analysis of investment projects (Structural Fund-ERDF, Cohesion Fund and ISPA), 1997. 135 str.
12. European Commission: Practical guide to EC external aid contract procedures – PHARE, ISPA, SAPARD. European Commission, 2001. 186 str.
13. Farič Metka: Nove zamisli regionalnega razvoja kot podlaga za oblikovanje sodobne regionalne politike. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 93 str.
14. Gabrenja Igor: Podjetniški pristop pri prilagajanju regionalne in strukturne politike Evropske unije v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 94 str.
15. Ješovnik Peter: Evropska unija: zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe. Koper: Visoka šola za management, 2000, 245 str.
16. Kezunovič Maja: Slovenija in Evropska unija – o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje, 2003. 151 str.
17. Kukar Stanka: Regionalna politika v Evropski uniji in Sloveniji. IB revija, Ljubljana, XXXI (1997), 9-10-11, str. 57–67.

18. Majcen et al.: Priprava strokovnih podlag za strategijo regionalnega razvoja Slovenije. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2000. 302 str.
19. Mašanović Božo: Čez magično mejo. Delo, Ljubljana, 2004, 4. december, str. 17.
20. Ministrstvo za gospodarstvo: Državni razvojni program Republike Slovenije 2001–2006. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, 2001. 248 str.
21. Mrak Mojmir, Wostner Peter: Absorpcijska sposobnost Republike Slovenije za črpanje sredstev EU. IB revija, Ljubljana, XXXIX (2005), 3, str. 4–21.
22. Mrak Mojmir: Za boljše črpanje EU sredstev potrebujemo učinkovitejšo državno upravo. Profit, Ljubljana, 2 (2006), 18, str. 25–28.
23. Office for Official Publications of the European communities: A brief guide for future member states. Luxembourg: Office for Official Publications of the European communities. 1996. 31 str.
24. Office for Official Publications of the European communities: Working for the regions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European communities, 2001. 32 str.
25. Pavlin Barbara: Sodelovanje je ključ do uspeha. Glas gospodarstva, Ljubljana, april 2006, str. 20–22.
26. Pečar Janja, Farič Metka: Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999. Ljubljana: ZMAR, 2001. 151 str.
27. Podpeskar Marjeta: Strukturna politika EU in usposobljenost lokalnih skupnosti za koriščenje sredstev strukturnih skladov. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2004. 79 str.
28. Potočnik Janez: "Lizbona oživiljena". Prispevek za javno razpravo Odbora Državnega zbora za zadeve EU in Odbora za gospodarstvo na temo "Ponovni zagon Lizbonske strategije na evropski in nacionalni ravni ter izvajanje nacionalnega programa reform v RS". Državni zbor Republike Slovenije, Ljubljana, 7. april 2006, 7 str.
29. Regionalna razvojna agencija Mura: Regionalni razvojni program Pomurje 2000+. Murska Sobota: Regionalna razvojna agencija Mura, 2002, 180 str.

30. Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko: Državni razvojni programa Republike Slovenije 2007–2013: Drugi osnutek. Ljubljana: Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2006. 134 str.
31. Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko: Nacionalni strateški referenčni okvir 2007–2013. Ljubljana: Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2007. 121 str.
32. Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko: Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. Delovno gradivo. Ljubljana: Služba Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko. 2006, 86 str.
33. Služba Vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj: EIC novice. Ljubljana: PCMG – Evro Info Center, april 2004. 35 str.
34. Štular Erika: Bogati so motor družbenega razvoja. Kapital, revija za naložbo denarja, Ljubljana, 2005 (XV), 378, str. 32–35.
35. Temeljni akti Evropskih skupnosti. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2002, 17 str.
36. Turk J. Boštjan: Regionalizem v Evropski uniji. Gospodarski vestnik, Ljubljana, posebna izdaja, september 2003, str. 9–11.
37. Uran Maja, Ovsenik Rok: Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011, Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem, 2006. 175 str., 9 pril.
38. Vlada Republike Slovenije: Enotni programski dokument Republike Slovenije za obdobje 2004–2006. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 2003. 282 str.
39. Vlada Republike Slovenije: Programsko dopolnilo Republike Slovenije za obdobje 2004–2006: Enotni programski dokument. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 2004. 119 str.
40. Vlaj Stane: Lokalna samouprava s poudarkom na načelu subsidiarnosti. Ljubljana: Visoka upravna šola, 2001. 367 str.
41. Vodeb Larisa: Evropski programi in denarji. Podjetnik, Ljubljana, XV (2006), 9, str. 54–57.

VIRI

1. Council Regulations [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reglem_en.htm], 1. 7. 2005.
2. Deficitarni poklici v letu 2004 po nazivih poklicne in strokovne izobrazbe [URL: <http://www.mddsz.gov.si/index.php?id=6934#7654>], Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
3. Enlarging the European Union [URL: <http://europa.eu.int/comm/dg1a/enlarge/index.htm>], 5. 5. 2005.
4. European Parliament Council Commission: Interinstitutional agreement between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and sound financial management (2006/C 139/01) [URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/c_139/c_13920060614en00010017.pdf], 11. 5. 2005.
5. Evropska unija: Členitev Slovenije na dve regiji je ugodna [URL: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,128410], 7. 8. 2006.
6. Evropska unija v Sloveniji [URL: <http://www.evropa.gov.si/evropomocnik/category/152/>], 17. 5. 2005.
7. Evropska ustava [URL: <http://evropa.gov.si/ustava>], 8. 11. 2004.
8. How does the Cohesion Fund Work? Operating Rules: Cohesion Fund projects [URL: http://europa.eu.int/comm/dg16/activity/funds/fund2_en.htm], 9. 1. 2005.
9. Informativno gradivo Informacijskega centra Delegacije Evropske komisije. Ljubljana, 2001.
10. Lizbonska strategija [URL: http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/SEC_2006_1379_EN_DOCUMENTDETRAVAIL.pdf], 18. 11. 2006.
11. Mednarodni razpisi Evropske unije [URL: http://ec.europa.eu/grants/index_en.htm], 8. 4. 2006.
12. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (NPZapos) (Uradni list RS, št. 92/01), 12 str.
13. Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa (Uradni list RS, št. 52/00).

14. Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj (Uradni list RS, št. 44/01).
15. Odločba Komisije z dne 4. avgusta 2006 o sestavi seznama regij, upravičenih do financiranja iz strukturnih skladov v okviru konvergenčnega cilja za obdobje 2007–2013 [URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_243/l_24320060906sl00440046.pdf], 6. 9. 2006.
16. Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja [URL: http://www.ess.gov.si/SLO/DEJAVNOST/Programi/apz_2007_2013.pdf], 3. 2. 2005.
17. Project Cycle Management Training Handbook [URL: <http://www.interreg-slohucro.com/modules/vsebina/priloge/25/Project%20Cycle%20Management%20Handbook.pdf>], 18. 12. 2004.
18. Regulation on the eligibility of expenditure for measures co-financed by the Structural Funds [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/reglem_dep_en.htm], 7. 5. 2004.
19. Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta za strukturno politiko (Uradni list RS, št. 59/00, 17/01, 13/03).
20. Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj: Poročilo o regionalnem razvoju 2003. Ljubljana: SVRS, 2003. 93 str.
21. Služba Vlade RS za evropske zadeve: Slovenija in Evropska Unija – o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad Vlade za informiranje, 2003. 151 str.
22. Nova finančna perspektiva za obdobje 2007–2013 [URL: <http://evropa.gov.si/aktualno/teme/2005-12-22/>], 1. 7. 2006.
23. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, 2001. 248 str.
24. Strategija regionalnega razvoja Slovenije. Ljubljana: Agencija RS za regionalni razvoj, 2001. 35 str., 3 pril.
25. Strategija Republike Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo. Ljubljana: Urad za evropske zadeve, 1997. 142 str.
26. Structural Funds Regulations 2000–2006 [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/regul_en.htm], 10. 7. 2005.

27. The European Union Online [URL: http://europa.eu/index_en.htm], 1. 5. 2005.
28. Uredba o podlagah in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna (Uradni list RS, št. 45/02).
29. Uredba o regionalnih razvojnih programih (Uradni list RS, št. 31/06).
30. Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (Uradni list RS, št. 28/00).
31. Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91, 42/97, 66/00).
32. Vloga inoviranja pri pospeševanju regionalnega razvoja Slovenije: Zbornik povzetkov posveta 21. PODIM. Maribor: Slovensko društvo za sistemsko raziskovanje (etc.), 94 str.
33. Vpis v srednje šole za šolsko leto 2006/2007: Objave. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2006. 7 str.
34. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-I). Ljubljana: Založba Uradni list RS, 2006. 343 str.
35. Zakon o javnih financah (Uradni list RS, št. 79/99, 124/00, 79/01 in 30/02).
36. Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93, 57/94, 14/95, 26/97, 70/97, 10/98, 70/00, 51/02).
37. Zakon o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave (MELLS) (Uradni list RS, št. 57/96, mednarodne pogodbe št. 15).
38. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-1) (Uradni list RS, št. 60/99, 56/03, 93/05).
39. Zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 5/91, 10/91, 17/92, 12/93, 13/93, 2-3/94, 38/94, 80/97, 69/98).